

Az Abaúj megyei szolgabírói társadalom a Zsigmond-korban

Jelige: homo regius

XXXI. Országos Tudományos Diákköri
Konferencia

Humán Tudományi Szekció
Történettudományi Tagozat

2013.

Tartalom

Bevezetés.....	3
Szolgabírók – Megyei emberek	4
Az abaúji szolgabírói családok.....	5
Milyen földrajzi körből származtak a szolgabírók?	19
Abaúj megye birtokviszonyai.....	19
Járások szerinti szolgabíró-választás.....	22
Milyen vagyoni, társadalmi rétegből származtak?	22
Az 1427. évi kamarahaszna-összeírás	22
Házassági, rokon kapcsolat	24
Szolgálatvállalás.....	26
Összegzés	30
Rövidítések jegyzéke.....	31
Mellékletek.....	38

Bevezetés

Engel Pál a nemesi társadalmat két nagy részre tagolta: udvari és megyei nemességre. Előbbiek az uralkodói hatalomgyakorlás fontos tényezőinek számítottak, míg utóbbiak főként a megyei igazgatásban vettek részt.¹ Dolgozatomban a megyei nemesség jellegzetes csoportja, a szolgabírók 15. század eleji társadalmi helyzetét vizsgálom. A kérdésben a szakirodalom nem egységes. Holub József szerint a tekintélyesebb nemeseknek a hivatal csak terhes kötelezettséget jelentett.² Mályusz Elemér még a rendi állam kialakulásának egyik tényezőjeként számolt a szolgabírói réteg megerősödésével.³ Szakály Ferenc Tolna megyei tapasztalatai alapján a szolgabírók a kishemesi falvakból kerültek ki. Szinte családban öröklődött a tisztség és befolyásuk a megye határain belül maradt.⁴ Engel Pál kimutatta, hogy a szolgabírók 14. század első felében még jórészt a megye tehetősebb atyafiságai közül kerültek ki, azonban a század második felétől már a legszegényebb kis- vagy egytelkes nemesek töltötték be a tisztséget.⁵ Hasonló véleményt fogalmazott meg Neumann Tibor is.⁶ A szakirodalom a szolgabírárság presztízsének csökkenését az 1435. évi 2. cikkelyben látja, mely előírja, hogy a tisztségre gazdagabb és tekintélyesebb nemeseket válasszanak.⁷ C. Tóth Norbert hívja fel a figyelmet az 1415/17 évi Javaslatokra, mely csak „derék és lelkiismeretes” jelzőket használt.⁸ Sőt szerinte Szabolcs megyében vagyonosabb nemesek töltötték be ezt a hivatalt.⁹ Rűsz-Fogarasi Enikő Kolozs megyében közép- és kishemesi szolgabírákat talált, de itt egyes szolgabírói családokból alispánok, ispánok, alvajdák is kikerültek.¹⁰

A szakirodalom gyakran a birtoknagyságot veszi figyelembe döntő tényezőként, tanulmányom azonban Abaúj szolgabíróinak társadalmi helyzetére emellett a kapcsolataik vizsgálatával keres választ. A kutatásom fő eszközeinek így a segédtudományok, a genealógia, a prozopográfia és az archontológia számítanak. Az elemzést nehezíti a téma forrásszegénysége, nem áll rendelkezésre a megyei hatósági oklevelek teljes körű kiadása. Az abaúji kiadványok szétszórtak, többségük a jászói konvent és szepesi káptalan, valamint a Bárczai, Máriássy, Tivadar és Radvánszky családok anyagában találhatóak. Dolgozatom

¹ Engel: Társadalom 312–318.

² Holub: 152.

³ Mályusz: 68.

⁴ Szakály: 418.

⁵ Engel: Ung 109., Uő.: Szent István 155.

⁶ Neumann: Vízköz. 417., 440.

⁷ „potioribus et bene possessionatis” (DRH 262.), Tringli: Megyék. 509., Rűsz- Fogarasi: 1–2

⁸ C. Tóth: Szabolcs 61.

⁹ C. Tóth: Szabolcs 67.

¹⁰ Rűsz- Fogarasi: 4–5.

kiadott és kiadatlan forrásanyag alapján, segédtudományi eszközökkel, a társadalmi kapcsolatok elemzésével vizsgálja az Abaúj megyei szolgabírók társadalmát.

Szolgabírók – Megyei emberek

A szolgabírók az alispán mellett a megyei társadalom legjellegzetesebb képviselői, intézményük a 13. század végén kialakuló úgynevezett nemesi megye legfontosabb jellemzője.¹¹ A korábbi szakirodalom Holub József nyomán a Zala megyei szerviensek 1232-es kehidai oklevelének bíráiiban látta a megyei autonómia első megnyilvánulását, s a tisztség elnevezését a királyi szolgák, a szerviensek bíróiként magyarázta.¹² Zsoldos Attila kutatásait követően a frissebb irodalom már elveti ezt a magyarázatot.¹³ A név inkább a „ispán szolgálí”, bírótársai kifejezéssel magyarázható,¹⁴ s maga a tisztség Erzsébet királyné régenssége idején, 1273-ban V. István korábbi befolyásos bárói indíttatásából született meg.¹⁵ Az új hivatal viselőinek legfontosabb feladata – nevüknek megfelelően – az ispán vagy alispán segítése volt a sedrián való ítélezésben. A szolgabíró feladata volt az igazságszolgáltatás meghallgatása illetve a jobbágyköltözés ügyében az úriszékre való kiszállás. A helyszínre kiküldött szolgabíró azonban csak a sedria felhatalmazása alapján ítélezhetett, s jelentést kellett tenni ítéletéről. Gyakran őket küldték a nagybírók által elrendelt vizsgálatok végzésére valamint a peres felek megidőzésére is.¹⁶ Igaz, a vizsgálatok lefolytatására a megye nem csak szolgabírókat, hanem ad hoc megbízott megyei embereket is kiküldhetett.¹⁷ Továbbá a szolgabíróknak jelentős feladat jutott az adószedésben is, a királyi dicatorok mellé őket rendelték ki, hogy megakadályozzák a lehetséges visszaéléseket. A szolgabírók nevei szolgáltak a kezdetben még csak az adószedés terén szerepet játszó járások elnevezésére is.¹⁸

Bár szolgabírák névsorát legegyszerűbben a megyei oklevelek *intitulatio*jából lehetne kigyűjtenünk, a Zsigmond-kori abaúji kiadványokban nem írták ki a nevüket. Így teljes szolgabírói listát csak öt évből ismerünk: 1395-ből, 1406-ból, 1427-ből, valamint 1438-ból és 1439-ből.¹⁹ A többi esetben a megyei kiküldöttek között találhatunk szolgabírákat. Nevük leginkább vármegyei relációkban lelhető fel az „*unum ex nobis iudicibus nobilium*” formulát

¹¹ Tringli: Megyék 497–498., Gábor: 84.

¹² Holub: 150–152.,

¹³ Tringli: Megyék 498. C. Tóth: Szabolcs 62.

¹⁴ Zsoldos: Tisztségnév 12–17. Zsoldos: Özvegy 794–795.

¹⁵ Zsoldos: Özvegy 798–802.

¹⁶ Holub: 154–155., Tringli: Megyék 510. C. Tóth: Lehetőségek 401., Rűsz- Fogarasi: 2.

¹⁷ Holub: 162–163., C. Tóth: Adatok 351., C. Tóth: Szabolcs 68–69., Neumann: Esküdtök 268.

¹⁸ C. Tóth: Lehetőségek 401–410.

¹⁹ ZsO I. 4036. sz., DL 25344., Kamarahaszna, DL 64326., DL 64347.

követően. A vizsgálatok lefolytatására a vármegye megyei embereket is kiküldhetett, s előfordultak olyan esetek is, amikor a megyei emberként kiküldött szolgabíró tisztsége feltüntetése nélkül szerepel az oklevélben.²⁰ Ezért nehéz eldönteni, hogy a relációkban csak *unus ex nobis*ként említett személyek szolgabírák, vagy csupán megyei emberek voltak. Például az 1395. július 7-én eljáró Bölzsei Jordán fia László megyei embert egy négy nappal korábbi oklevél a szolgabírók között említi.²¹ Továbbá Lászlót és a többi hasonló formulát követő 14. század végi kiküldöttet *comes*ként nevezik meg, ami a szolgabírókra volt jellemző.²² Hasonló a helyzet Cécei Miklóssal is. Cécei 1406-ban biztosan szolgabírói hivatalt viselt, 1411-ben *unus ex nobis*ként bukkan fel egy vizsgálat során, majd 1412-ben már *unus ex nobis iudicibus nobilium*.²³ Igaz esetében az is elképzelhető, hogy 1412-ben másodjára választották meg, hisz arra is találunk példát, – rokona, az 1424 és 1427 között hivatalban lévő Cécei Kónyai Péter esetében, – hogy egy volt szolgabíró, tisztségét letéve megyei emberként is feltűnik. Horváth Richárd a vitás esetekben a „megyei kiküldöttek” kifejezést használja.²⁴ Annyi bizonyos, hogy az idézések végzésére kiküldött megyei emberek már jól elkülöníthetők, hiszen ők általában egy megnevezett szolgabíró pecsétjével jártak el.²⁵ Érdekes együtt tárgyalnunk a két társaságot, hisz a szakirodalom szerint a szolgabírók és megyei emberek azonos társadalmi körből származtak, a megyei emberek „*potenciális szolgabírók*” voltak.²⁶ Ezt igazolják Abaúj megyei példáink is, a Céceiek mellett a Szendi, Tomori és Mérai családok tagjai között is egyaránt találunk szolgabírokat valamint megyei kiküldötteket is.

Az abaúji szolgabírói családok

A vizsgált időszakban 22 olyan személyt találtam, akik bizonyosan szolgabírók voltak. Ez a szám bővíthető az 1388-1395 valamint 1413-1418 között „*unum ex nobis*” formulát követően említett hat nemessel, valamint az egyes szolgabírók pecsétjeivel eljáró hét megyei kiküldöttel. Ez a 35 személy 20-22 családból került ki, így a róluk összegyűjtött adataimat rokonságokként haladva ismertetem. A kis- és egytelkes nemesi atyafiságok rekonstruálása nehézkes, sokszor csak elszórt adataink vannak, néha csupán a birtoktörténet visz közelebb a

²⁰ C. Tóth: Szabolcs 58., Holub: 163.

²¹ Szolgabíró: 1395. 07. 03. ZsO I. 4036. sz., Megyei ember: 1395. 07. 07. DL 63705.

²² Tringli: Megyék 509.

²³ Szolgabíró: 1406. 11. 1. DL 25344., 1412. 1. 20. DL 60553., Megyei ember: 1411. 11. 4. DL 75856.

²⁴ Horváth: Veszprém 251.

²⁵ C. Tóth: Szabolcs 69.

²⁶ Szakály: 418.

rokonságok meghatározásához.²⁷ Több esetben nem lehet pontos leszármazásokat megállapítani, így a genealógia táblázatok közlésétől el kell tekintenem.

Alpári

Alpári János 1438-ban szerepel megyei emberként. Alpár Szántótól északkeletre található, a 13. század végén még Aba Amádé birtoka volt.²⁸ 1370-ben említik Alpári Jánost, Miklóst illetve Márk fiait.²⁹ Alpár Miklós fia Mátyás részének a felét – valamint leánynegyedét – 1411-ben rokonának, Alpári Pál fia Domokosnak ítélték.³⁰ 1429-ben Alpári János, Pál, András és utóbbi fiai, Mihály és Jakab perlekedtek.³¹ Az atyafiság több tagja szerepet vállalt királyi emberként,³² Alpári Miklós Szécsi Gál leszármazottjainak famíliájában szolgált.³³

Baksai

Baksáról három szolgabíró (Lászlót, Mártont és Pétert) illetve egy megyei kiküldöttet (István) ismerünk. Meghatározásukat nehezíti, hogy Abaúj megyében két egymástól távol Baksa feküdt: északon, Kassától délkeletre Alsó- vagy Koksóbaksa, míg délen a mai Szentistvánbaksa.³⁴ Az oklevelek ritkán különítik el a két Baksát, biztosan Rafael fia Lőrincet, Miklós fia Simont és Gergelyt valamint János fia Gergelyt lehet Alsóbakasához,³⁵ míg Korlát Jánost, és Antalt Felsőbakasához kötni.³⁶ Tudjuk azonban, hogy a szolgabíróként is felbukkanó Márton „*de eadem Baxa*” származott, mint Rafael fia Lőrinc.³⁷ Szintén Alsóbakasához kapcsolhatjuk az 1406-ban említett László szolgabíró, aki leginkább Imre fia Lászlóval azonosítható,³⁸ s Péter is ugyanarról a Baksáról származhatott.³⁹ István beazonosítása bizonytalanabb. Akár ő is köthető Koksóbakasához, hiszen észak-abaúji ügyekben találunk egy Baksai István nevű királyi embert,⁴⁰ ám esetében inkább Felsőbakására gondolhatunk. 1400-

²⁷ Engel: Ung 13–15.

²⁸ Csánki: I. 202. Györffy: I. 62.

²⁹ Csoma: 51.

³⁰ ZsO III. 133. sz.

³¹ DL 43817.

³² Lelesz Acta I. 223., II. 75. sz. Perényi: 395., 397. sz.

³³ ZsO V. 1587. sz.

³⁴ Györffy: I. 63., Kamarahaszna 42., Engel későközépkori térképén hibásan, fordítva szerepel (Engel: Térkép)

³⁵ DL 83699., 89950.

³⁶ ZsO X. 700. sz., Kamarahaszna 42., DL 107319.

³⁷ DL 43817.

³⁸ ZsO II. 5099. sz.

³⁹ ZsO VIII. 898. sz.

⁴⁰ ZsO IX. 885. sz.

ban Baksai István, mint Monoki Péter familiárisa jelenik meg Luc és Megyaszó ügyében.⁴¹ Monok és Megyaszó a déli Baksával szomszédos.

Az alsóbaksai nemességről több adattal rendelkezünk. László fia Mihály mester Koksó, Pere és Tuzsa birtokokon szerzett zálogrészeket.⁴² Felesége Mérai Pető Ágnes volt,⁴³ s rokonságban állt a Gecsei atyafisággal és a Bárcai családdal is.⁴⁴ Márton szolgabíró a Zemplén megyei Lasztóci Katalint vette nőül, míg Imre fia László édesanyja Mindszenti Simon Anna nevű lánya volt. Mindszenti Simon anyja, Klára asszony Lapispataki Katalin és az *ignobilis* Mátyás szendrői várnagytól származott.⁴⁵ A familiaritásról elszórt adataink vannak. Dúl László mester 1400-ban Kusalyi Jakcs György ügyvédjeként és familiárisaként tűnik fel,⁴⁶ s Mihály fia Bálintot szintén a Kusalyi Jakcsok famíliájában találjuk.⁴⁷ A Felsőbaksaiak közül leginkább Antalról vannak ismereteink, aki 1406-ban Rogonyi László famíliájában szerepel,⁴⁸ valamint a Monokiak mellett szolgáló Istvánról tudunk.

Bényei Szór

Bényei Szór Miklós 1418-ban volt megyei kiküldött. Gyakran vállalt ügyvédi feladatot, de a királyi emberek között is találkozunk nevével.⁴⁹ Családja az abaúji Szurdok- vagy Szórbényéről származott. A már a 14. század során többé-kevésbé állandósult Szór előnévnek⁵⁰ köszönhetően elkülöníthetőek a Zemplén megyei (erdő)bényei nemesektől. Szurdokbénye a 13. században az Aba nembeli Nekcseiek a tulajdonába került.⁵¹ Demeter tárnokmester 1316-ban juttatott három ekényi földdarabot familiárisainak, Salamon fiainak, s az adománylevél már említi Szór Miklós birtokát.⁵² Petres fia Miklós tíz évvel később kapott szolgálataiért négyekényit Szurdokbényéből.⁵³ Szór Miklós rokonságához tartozhattak a várjobbágyi eredetű Horvátiak, Miklós Bénye felét Horváti János fiainak adta, ami miatt saját fiával, Istvánnak került perbe.⁵⁴

⁴¹ Lelesz Stat 96. sz.

⁴² ZsO I. 1020., 2037., 3071., III. 841. sz.

⁴³ ZsO III. 841. sz.

⁴⁴ Gecsei: Csoma: 64–65., ZsO III. 1873. sz., Bárcai: ZsO II. 1646., III. 1434. sz., DL 83320.

⁴⁵ ZsO II. 5099. sz.

⁴⁶ ZsO II. 759. sz.

⁴⁷ ZsO VI. 2496. sz.

⁴⁸ ZsO II. 4464.

⁴⁹ Ügyvéd: ZsO III. 1231., IV. 2087. 2331. sz., Károlyi I. 563. Királyi ember: Zichy V. 359.

⁵⁰ AOKL IV. 366., XXV. 328. sz.

⁵¹ Györffy: I. 150.

⁵² DL 50355. AOKL IV. 366. sz.

⁵³ Györffy: I. 150.

⁵⁴ ZsO X. 1079. sz. Györffy: I. 92.

Bölzsei

A bölzsei nemesek korszakunkban három szolgabíróat adtak a megyének: Jordán fia Lászlót, Sebestyén fia Pétert, valamint Jánost. A rokonság várjobbágyi eredetű. Aba nembeli Somosi Péter a bölzseieket a saját elszakadt szabadosainak tekintette, ám IV. László ítéletének köszönhetően sikerült bekerülniük a megyei nemességbe.⁵⁵ A várjobbágy-rokonság a 14. század elején rendre felbukkant a megyei emberek között,⁵⁶ ezért Zsoldos Attila arra következtetett, hogy a bölzsei nemesek rendszeresen, *servitium*ként látták el a feladatot.⁵⁷ Jordán fia László szolgabíróat királyi embernek is felkérték, s egy Bölzsei László járt el 1411-ben Besenyői Margit ügyvédjeként.⁵⁸ Bölzsei Jordánról 1319-ben olvashatunk, míg Mihály nevű fia 1346-ban volt királyi ember.⁵⁹ László ennek a Jordánnak a fia lehetett, s már 1357-ben, és 1389-ben említik a források.⁶⁰ Sebestyén fia Péternek a házasságát ismerjük: Péderi Jusztinát, Zádori Illés özvegyét vette nőül.⁶¹ Bölzsei Sándort és fiát, Simont 1397 és 1411 között háromszor ítélték fej-és jószágvesztésre lopás miatt.⁶² Sándor neje Baktai Anna volt, akinek a révén a Bárcaiakkal is rokonságba került.⁶³ Bölzsei Kis Miklós Olcsvári Dénes nejével, Erzsébettel együtt Nápolyi László pártjára állt, így elvesztek Felnémetin bírt részeik.⁶⁴ Kis Miklóst rokonság fűzhette Olcsvárihoz.⁶⁵ A bölzsei nemesek familiárisi kapcsolataik a jobb módú középbirtokosokhoz fűződtek. Bölzsei Balázst Budaméri András, Bölzsei Gergely Erzsébet nevű lányát, és Bölzsei Bálintot a Semseiek szolgálatában találjuk.⁶⁶

Cécei

Cécei Miklós 1406-ban és 1412-ben, míg Cécei Kónya Péter 1424 és 1427 között töltötte be a szolgabírói hivatalát. Miklóst megtaláljuk királyi emberként és ügyvédként, ahogy atyját Cécei Jánost is.⁶⁷ Kónya Péter 1419-ben Kállói Lőkös fia Miklós ügyvédjeként majd bátkai официálisaként tűnik fel.⁶⁸ Első felesége, Ilona Baktai László özvegye lehetett, ugyanis Anna

⁵⁵ Györffy: I. 72.

⁵⁶ AO III. 138. AOKL III. 724., 729., IV. 276., 286., V. 136., XIX. 98. sz.

⁵⁷ Zsoldos: Szent király 166–167. Zsoldos: Tisztségnév 16.

⁵⁸ Királyi ember: Lelesz Acta I. 39. sz. Ügyvéd: Palásthy: 153. sz.

⁵⁹ Jordán: AOKL V. 394. sz. Jordán fia Mihály: DL 3814.

⁶⁰ 1357. DL 4687., 1389. Lelesz Acta I. 39. sz.

⁶¹ ZsO II. 6523. sz.

⁶² ZsO I. 4835. sz., DF 270088., DF 270130.

⁶³ DL 83375.

⁶⁴ Csáky 296–297. Perényi: 272. sz. ZsO II. 3936. sz.

⁶⁵ ZsO VII. 1083. IX. 713. sz.

⁶⁶ ZsO IV. 1979. ZsO XI. 1072., DL 84880, 84884., 84906.

⁶⁷ Lelesz Acta I. 200. sz. AOKL 57. sz., ZsO VI. 281. sz.

⁶⁸ ZsO VII. 649., 555. sz.

lányukat Baktai László fia Zsigmond testvéreként nevezik meg.⁶⁹ Péter később a zempléni Zombori Katalinnal kelt egybe, mely házassággal a környék kismemesi családjaival Csobádiaikkal, Fügödiekkel, és a borsodi Balajtiakkal is sógorságba került.⁷⁰ A rokonsághoz tartozhatott az a Cécei Balázs fia János, aki a megye korábbi alispánjának, Szőledi Jánosnak *frater patrualisa* volt.⁷¹ János 1418-ban egy másik alispánnal, Szőledi Dobó Andrással Kisszalánci László szőledi részeit vásárolta meg.⁷²

Csókházi Csók

Csókházi Csók Mátyás 1438-1439 között volt a megye szolgabírója. Csókháza Abaúj és Zemplén megye határán feküdt, a Mátyás-korban már Zemplén megyéhez tartozott.⁷³ Ennek alapján nem meglepő, hogy a család tagjai leginkább Zemplén megyei birtokügyekben jelennek meg királyi emberekként.⁷⁴ Az atyafiság egy őstől (Hontpázmány nembeli Garabus fia Jánostól) származtatta magát a környező atyafiságokkal: a zempléni Lasztóciakkal, a Hegyaljai Baglyasokkal, valamint a Rakattyaísiakkal,⁷⁵ akik közül Rakattyaísi Péter az 1406-os congregatio generalison esküdt ülnökként szerepelt.⁷⁶

Fáji

Fáji Pállal 1435 és 1439 között találkozunk a megyei szolgabírák között. Ez idő alatt a vármegyei hatóság őt rendelte ki a legtöbb vizsgálat végzésére.⁷⁷ Fáj a 13. század elején még várbirtok volt, 1243-ban IV. Béla a muhi csatában nyújtott érdemeiért Rugach fiainak Domnak és Barnabásnak adományozta.⁷⁸ A Fáji család Rugach fia Barnabástól vezette le magát.⁷⁹ Pál és fivére Simon korábban nádori emberként szerepelt.⁸⁰ A rokonság kihasználhatta Pál megyében betöltött tekintélyét, 1438-ban ő képviselte az atyafiságot a

⁶⁹ZsO IV. 2241. sz. „sororis sue” utólag beszúrva (DL 60584.)

⁷⁰DL 71953.

⁷¹ZsO III. 1778. sz. *frater patrualis*: unokatestvér, vagy tágabb értelemben atyafi (*Fügedi*: 22–23.)

⁷²ZsO VI. 2349. sz.

⁷³*Csánki*: I. 345.

⁷⁴ZsO V. 1587., 2449., 2294., VIII. 154., IX. 817., X. 1080. sz.

⁷⁵DL 5764., ZsO IV. 732. sz., Genealógia: Hontpázmány nem 14. Redneki-ág. *Wertner*: Rászló 81–84.

⁷⁶DF 270088., F X/4. 570.

⁷⁷1435: DF 232922., DF 233049., 1437: DF 232930., DL 16141., DL 64318., DF 232934., DF 232936. 1438: DL 64326., DF 232950., DL 75434., 1439: DL 64347.

⁷⁸*Györffy*: I. 79. Szentpétery I. 2. f. 748. sz.

⁷⁹*Csoma*: 191.

⁸⁰ZsO X. 689. sz.

vármegyei hatóság előtt a Gagyai László elleni perükben.⁸¹ A familiaritásról csupán egy adattal rendelkezünk, Pál fia, Péter 1439-ben Kapi János familiájában szolgált.⁸²

Fügödi

Az Abaúj megyei Fügödi család három tagja, Fábián, Gergely és János megyei emberként tűnik fel a korszakban. János lehetett Gergely testvére, vagy Fábián fia is, az azonosítás bizonytalan. Fábián a korszakban gyakorta szerepet vállalt királyi emberként.⁸³ Fivérével, Pállal valamint Kércsi Fuló Lászlóval és Szendi Péterrel 1406-ban nyert adományt Gibárt Kécs és Migléz birtokokra.⁸⁴ A birtokokat Kércsi Detre lányági leszármazottaival szemben is sikerült megtartaniuk, Fügödi Pál neje, Lúcia ugyanis szintén Detre-leszármazott volt.⁸⁵ Az atyafiság őse a Szepes megyéből érkezett Rugach volt (nem azonos a Fájiak ősével), akinek unokái 1246-ban a Kinizsiektől vették meg a birtokot.⁸⁶ A rokonság a 14. század végén Fügöd mellett Papi és Kisfalud településeken is birtokos volt.⁸⁷ A Zsigmond-korban főként Papi birtok ügyében a Papiakkal perlekedtek.⁸⁸ A Fügödiek perbéli társaként találjuk Gyönyüi Miklóst,⁸⁹ akinek a gyámja Fügödi Imre fia Máté volt.⁹⁰ Gyönyüi neje Kisszalánci Dorottya révén sógorságban állt a Korlátfalviakkal és Csányiakkal is.⁹¹ Fügödi Pál Dorottya nevű lánya a Sáros megyei Trocsányi Mátyáshoz ment feleségül.⁹² Fábián fia Péter *condivisionalisa* Fügödi Török Simon a szabolcsi Buji Lőrinc szolgabíró lányát vette nőül.⁹³ Vannak adataink familiaritásra is: János fia Miklós Rozgonyi György képviselőjeként és szőlősi officiálisaként is szerepel a forrásokban.⁹⁴

Hegyaljai Baglyas

Hegyaljai Baglyas Péter szolgabíróként 1427-ben szerepel. Hegyalja Csókháza közelében, Abaúj és Zemplén megye határán feküdt. A család a Hontpázmány nemzetségből származó

⁸¹ DL 75434.

⁸² DL 64339.

⁸³ ZsO V. 1412. sz., DL 83659., Perényi 177., 253., 255., 258., 262., 273., 276. sz.

⁸⁴ ZsO II. 4572. sz.

⁸⁵ ZsO II. 6823. sz.

⁸⁶ Wenzel VII. 212., DF 269466. *Csoma*: 205.

⁸⁷ DF 285856. Petrőczy II. 27., 30. Lelesz Acta II. 232. sz.

⁸⁸ ZsO III. 551., IV. 2087., 563., 1282., 1614., VI. 106., VII. 444. sz., DL 83659.

⁸⁹ ZsO IV. 1614., 2087., VI. 106., VII. 2301.VIII. 412. sz.

⁹⁰ DL 107340.

⁹¹ ZsO VI. 2349. sz.

⁹² DL 43896., Petrőczy II. 30. sz.

⁹³ ZsO VI. 2441., 2348., sz. *C. Tóth*: Szabolcs 174.

⁹⁴ ZsO V. 2370., ZsO X. 196. sz.

Rednekiekre vezette vissza eredetét.⁹⁵ A 14. század második felében hegyaljai nemesekként felbukkanó rokonok közül Miklós fia Lászlótól származtak a Baglyasok. Detre fia István a Csókházi Csókok őse volt, míg Pető fia Tamás utódai nevezték magukat később Rakattyaísiaknak. Pető fia Miklós 1362-ben nővérének, és általa férjének Tamás fia Lászlónak adta hegyaljai birtokának negyedét.⁹⁶ Hegyaljai Baglyas Péter, testvére János deák, valamint atyafijuk, István eljárak királyi emberként,⁹⁷ s János ügyvédként is foglalatostkodott.⁹⁸

Kázmérfalvi - Kázméri

Kázmérfalvi Pál fia János 1395-ben tűnik fel Abaúj megye szolgabírói között. A Kázmérfalvi család Szepes megyei atyafiság,⁹⁹ de Abaúj és Zemplén megye határán is feküdt egy Kázmér. Kázméri Tamás 1406-ban volt a megye szolgabírája. A két település névváltozatainak szétválasztása nehézkes feladat. A Kázmérfalviakat Kázmériként is említik a források,¹⁰⁰ így elképzelhető, hogy az 1376-ban, a Zemplén megyei kövesdi vár officiálisaként felbukkanó Kázméri Pál fia János a szolgabíróval azonos személy.¹⁰¹ A bonyodalmakat Kázméri György fiai okozzák. Kázméri György fia Miklóst 1414-ben Szepes megye korábbi szolgabírójaként említik;¹⁰² míg 1418-ban, egy szepesi birtok iktatásakor találkozunk királyi emberekként Kázméri Miklós és János nevével.¹⁰³ Ezzel egy időben a Szepes megyei ügyekben szintén gyakran fordulnak elő Kázmérfalvi György János és Miklós nevű fiai, mint *homo regiusok*.¹⁰⁴ Ugyanakkor egy Kázméri György fia Miklós Zemplén megyei perben is előkerül testvéreivel, Tamással és András deákkal.¹⁰⁵ Felmerülhet, hogy ugyanarról a személyről vagy családról lenne szó. Ám inkább két Kázméri György fia Miklósról beszélhetünk, melyek közül az egyik Kázmérfalvi János fivére, míg a másik a zempléni ügyekben előforduló András deák és Tamás testvére volt.¹⁰⁶ Tamás szolgabíró megegyezhetett György fia Tamással, de szóba jöhet Kázméri Masa Tamás is.¹⁰⁷ Tamás fiával, Miklóssal Debrői mellé állt, ami Zemplén és Ung megyei birtokainak elvesztéséhez

⁹⁵ DI 5764., ZsO IV. 732. sz., Wertner: Rászló 81–84.

⁹⁶ Sztáray I. 162., DL 64062., BAZ 42. sz. Genealógia: Hontpázmány nem 14. Redneki-ág.

⁹⁷ Bánffy I. 590., ZsO VI. 119., 1487., VII. 2076., IX. 803., 965., X. 729., 1060., 1130. sz.

⁹⁸ ZsO VI. 140., X. 96. sz.

⁹⁹ Csánki: I. 260.

¹⁰⁰ ZsO IX. 884. sz.

¹⁰¹ Károlyi I. 352.

¹⁰² ZsO IV. 2606. sz.

¹⁰³ ZsO VI. 1531. sz.

¹⁰⁴ ZsO IV. 2624., X. 299., 386., 1116. sz.

¹⁰⁵ ZsO XI. 789. sz.

¹⁰⁶ ZsO VI. 2487. VII. 1681., X. 856. sz.

¹⁰⁷ Lelesz Acta I. 106., 111., 208., 248. sz. Bánffy I. 462.

vezetett.¹⁰⁸ Ennek ellenére megyei tekintélye nem csorbulhatott jelentősen, hiszen 1405-ben fogott bíróként találjuk.¹⁰⁹ A Kázmériak is főleg Zemplén megyei ügyekben szerepeltek ügyvédként, vagy királyi emberekként.¹¹⁰ Kázméri János 1401-ben Rozgonyi Simon sárosi ispán familiájában szolgált, míg Kázméri Pál 1413-ban már Perényi familiárisként bukkan fel.¹¹¹ A család Abaúj megye vagyonosabb kisbirtokosai közé tartozott, már a 14. században megszerezték a közeli Kolbását is.¹¹²

Kinizsi

Kinizsi Demeter 1413-ban szerepel kiküldöttként. Később királyi emberként is feltűnik az Ónodi Cudarok ügyében. Testvére, Tamás valamint Mihály és István nevű atyafiai Cudar-familiárisok voltak.¹¹³ A két Kinizs falu a Hernád két oldalán jött létre, az Árpád-korban az egyik várföld, a másik a Kinizs nemzetség birtoka volt. Később mindkettő a Kinizs nemzetség tulajdonában kerül, akik 1272-ben a szomszédos Kércset is birtokolták.¹¹⁴ Kinizsi családot nem köthetjük biztosan a nemzetséghez.¹¹⁵ Első ismert őseik Kinizsi Császár és rokonai voltak.¹¹⁶ Kinizsi Jakab fia Demeter és rokonai Gyulatelkét (a mai Kiskinizs) 1406-ban zálogba adták más kinizsi nemeseknek,¹¹⁷ 1411-ben pedig Kinizsi Pétert és Kércsi Benkes Jakabot iktatták be Kércsbe.¹¹⁸ A rokoni kapcsolatok terén a kisnemesi Tomorikaiat és Ambrusháziakat találjuk. A Tomoriakhoz visszatérő házasságok fűződtek, 1385-ben Kinizsi Margit Tomori Jakab, míg Kalit Tomori András feleségeként szerepel.¹¹⁹ Az Ambrusháziak a Tomoriak révén kerültek a Kinizsiek rokoni körébe.¹²⁰ A Szatmár megyei házasságok kapcsán említett Kinizsi Pétert¹²¹ a Bihar megyei Kinizsiekhez köthetjük.¹²²

Koksói

Koksói Miklóst 1388-ban említik megyei kiküldöttként. Az észak-abaúji települést a 13. század végén többször megosztják, míg 1310-ben Benedek fia Pál, Benedek fia Demeter és

¹⁰⁸ Perényi 261. sz. Lelesz Stat 116. sz.

¹⁰⁹ ZsO II. 4041. sz.

¹¹⁰ 107. sz. jegyzet

¹¹¹ ZsO IV. 439.sz.

¹¹² AOKL VI. 375., 378., X. 479. sz. DF 271056., 271058.

¹¹³ ZsO III. 1002., IV. 1263. VII. 1702. sz.

¹¹⁴ Györffy: I. 112.

¹¹⁵ Karácsonyi: 781.

¹¹⁶ Wenzel VII. 212., DF 269466., Csoma: 329.

¹¹⁷ ZsO II. 4838. sz.

¹¹⁸ ZsO III. 552. sz.

¹¹⁹ DL 105828.

¹²⁰ DL 43839.

¹²¹ ZsO IV. 2389. sz.

¹²² Puky: 92.

Péter fia Simon vett rajta osztályt.¹²³ A Felsőkoksót kapó Pál fia, Domokos 1329-ben Padárfölde határai kapcsán tűnik fel.¹²⁴ Szintén Felsőkoksóiak voltak Sándor fia Miklós leszármazottjai.¹²⁵ Miklós ügyvédként és királyi emberként vállalt feladatokat,¹²⁶ ahogy a század végén László nevű fia is.¹²⁷ László fiai, István és Tamás rokonságban álltak Baksai László fia Mihállyal, akinek 1386-ban ígéretet tettek, hogy birtokaikat csak neki zálogosítják el.¹²⁸ 1389 és 1401 között koksói és szakáli birtokrészeik Baksai zálogába kerültek.¹²⁹ 1439-ben István László nevű fia Kassai Imre deáknak adta zálogba koksói és lebenyei részeit.¹³⁰ Koksói Tamás gyakran feltűnik királyi emberként, felesége Csányi István leánya volt.¹³¹ Alsókoksóiként a Miszlai néven szereplő atyafiságot találjuk.¹³²

Mérai

Mérai Tamás fia István megyei emberként 1427-ben szerepel. Az Abaúji Mérai atyafiság Felsőmérához köthető, mely már a 13. században is nemesi birtoknak számított. A rokonság a 13. század végén, a 14. század elején Alszebenyén, Felnémetin és a sárosi Szilván is birtokos.¹³³ István atyja, Mérai Miklós fia Tamás a 15. század elején gyakran eljár királyi emberként;¹³⁴ míg Miklós fia János 1379-ben a megye szolgabírója volt.¹³⁵ Mérai Tamást főként a Jászói konvent ellen, Alsónovaj birtok ügyében viselt pere kapcsán említik.¹³⁶ Ezt a perlekedést örökölte fia, István is.¹³⁷ Tamás lánya, Orsolya, Papi Péter felesége volt. Az atyafisághoz tartoztak a Mérai Petők is.¹³⁸ Pető fia Miklós 1432-ben elkísérte Zsigmondot itáliai útjára, s Pármában címeradományban is részesült.¹³⁹ Miklós lányait: Ágnest és Suskót Baksai Mihály és Csányi Jakab vette nőül.¹⁴⁰

¹²³ Györffy I. 114.

¹²⁴ AOKL XIII. 571., XIV. 294. sz.

¹²⁵ Unokája, Felsőkoksói László fia Tamás (ZsO II. 5142., IV. 254. sz.)

¹²⁶ AOKL XXIV. 129., 189., AO VI. 329. IV. 13.

¹²⁷ F IX/4 103., 152.

¹²⁸ DL 83414.

¹²⁹ ZsO I. 1020., 2037., 3071., II. 1253. sz.

¹³⁰ DL 83712.

¹³¹ Királyi ember: DF 251616., ZsO VIII. 898., IX. 864. sz. Felesége: ZsO III. 2103. sz.

¹³² ZsO V. 1343.sz.

¹³³ Györffy: I. 119. Csoma: 393–394., ZsO VII 2115. sz.

¹³⁴ DF 269478., DF 269479., Perényi 330. sz.

¹³⁵ DL 60385.

¹³⁶ ZsO VII. 2115., VIII. 147. sz.

¹³⁷ ZsO VIII. 614., 1131. sz.

¹³⁸ DL 83682.

¹³⁹ Csoma: 393–394., a címerre: Radocsay: 290.

¹⁴⁰ ZsO VIII. 672. sz.

Miszlai

Miszlai Imre szolgabíró 1401-ben említik. Miszla Kassa és Lebenye között feküdt a Miszlóka pataknál.¹⁴¹ Miszlai Simon és Mihály királyi emberként szerepelnek.¹⁴² Imre fia, Csontos Bertalan 1418-ban Zsigmond királytól Ronyvai „Csontos” Péterrel együtt kapott címeradományt, amelyben Legenyei Csontos Bertalan néven említik.¹⁴³ Ez alapján Nagy Iván legenyei és ronyvai Csontos családról írt, míg Bárány Attila Bertalant a zempléni Legenyei atyafisághoz kötötte.¹⁴⁴ Miszlai Bertalan 1403-ban kapta meg Ronyvaival együtt a hűtlen Legenyei László birtokát, majd a Csicseriek Újör faluját.¹⁴⁵ Csontos Bertalan ettől kezdve felváltva használta a Miszlai és a Legenyei nevet.¹⁴⁶ 1415-ben Alsókoksói Csontos Bertalan néven is előfordult,¹⁴⁷ amire 1418-ban *fraterével* Sebestyén fia Mihállyal új adományt szerzett.¹⁴⁸ Bertalan jelentős birtokszerzeményei a Perényi-famíliának voltak köszönhetőek. Nevével már 1404-ben, mint Perényi Imre terebesi várnagya találkozunk, majd 1414-ben Perényi szropkói várnagya lett.¹⁴⁹ Bertalan elkísérte Zsigmondot Konstanzba, Strassburgba, míg az 1418-as címereslevél említ angliai, franciaországi és németalföldi érdemeket is, igaz az adomány fő kedvezményezettje Ronyvai volt.¹⁵⁰ A közös birtokadományok, és címer leginkább rokonsággal magyarázható.

Radványi

Radványi Chako 1395-ben, mint a királyi kamarahaszna beszedőjét elkísérő szolgabíró tűnik fel. A Radványiak ősei az Apc nemzetségből származtak, melynek tagjai Fulókércs birtokról Kécsieknek nevezték magukat.¹⁵¹ Az Árpád-korban tekintélyesebb nemesi családnak számítottak, ősük Detre kitüntette magát Muhinál, amit a király Sáros megyei birtokokkal hálált meg. Az isaszegi csatában már V. István oldalán harcoltak, aki megújította atyja birtokadományait.¹⁵² A Kécsieket a 14. század elején az Amádé-fiak famíliájában találjuk, s mivel a rozgonyi csatában Károly Róbert ellenfeleinek oldalán szálltak harcba, Sáros megyei

¹⁴¹ Györffy: I. 120.

¹⁴² Simon: DF 251619., ZsO IX. 885. sz., Mihály: IX. 864. sz.

¹⁴³ ZsO VI. 2032. sz., Nagy: 162.

¹⁴⁴ Nagy: 164. Bárány: 11.

¹⁴⁵ Lelesz Stat 103., 107. sz. ZsO II. 2734. sz.

¹⁴⁶ Miszlai: Zichy V. 359. ZsO II. 7668. VI. 893. sz. Csicsery I. 59. Legenyei: ZsO V. 275., VI. 2032., 2067., 2121. sz.

¹⁴⁷ ZsO V. 1343. sz.

¹⁴⁸ ZsO VI. 2067., 2691. sz.

¹⁴⁹ Károlyi I. 526., Archontológia VI. Várnagyok és várbirtokosok, Terebes, Sztropkó

¹⁵⁰ Bárány: 11.

¹⁵¹ Karácsonyi: 1174–1175., Zsoldos: Kassa 355., Genealógia: Apc nem 1. Kércsi

¹⁵² Csoma: 462–463. Berzeviczy: 415., Karácsonyi: 1175.

javaik a Tarkóiek kezére kerültek.¹⁵³ Felkus fia Györgynek, a Kécsiek rokonának 1333-ban Radványt sikerült visszaváltania Demeter tárnokmester unokájától. Felkus leszármazottjai – mint Chako szolgabíró – ettől kezdve használták a Radványi nevet.¹⁵⁴ 1409-ben Detre nőági leszármazottai pereskedtek abaúji birtokain.¹⁵⁵ A Radványi család valószínűleg Detre Detk nevű fiától származhatott. A rokonság tagja volt az a Radványi Máté, aki harcolt Nikápoly alatt, majd 1399-ben, a Prokop morva örgróf elleni harcban, a Liptó megyei Nagyvár ostrománál esett el. Radványt fivére Benedek, és atyja István örökölte.¹⁵⁶

Sárvári

Sárvári Péter az 1406-os szolgabírói listán szerepel. Sárvár a megye sedriahelyéhez, Garadnához feküdt közel.¹⁵⁷ Péter és rokonai Perényi-familiárisok lehettek, a Perényiek birtokba-iktatásakor rendre feltűnik egy-egy Sárvári családtag.¹⁵⁸ Sárvári Miklós fia Elek zálogba vette a Sáros megyei Hermány birtokot.¹⁵⁹ Elek felesége Ilona, Bucslói Dénes leánya volt, mely házassággal Nádasdi István fia Lukáccsal is sógorságba került.¹⁶⁰ Az ügyvédkedés sem állhatott távol a családtól, igaz, erre csak a század második feléből vannak adataink.¹⁶¹

Szebenyei – Színi

Az 1427. évi kamarahaszna-összeírás 2. járása a „*Reambulatio Stephani de Sen*” nevet viseli. A nevet Rémiás Tibor Semsei Istvánnal azonosította.¹⁶² Semsei azonban ekkor már bizonyosan nem élt,¹⁶³ s a „*de Sen*” nevet inkább Széninek, Színinek lehetne feloldani. Már 1424-ben felbukkan Színi István szolgabíró.¹⁶⁴ Elsőre a Jolsvafői Tekes Színiekre gondolhatunk,¹⁶⁵ ám ők az egyik legtekintélyesebb Torna megyei középbirtokos atyafiségének számítottak, István kezén Gömör és Torna megyékben 184 jobbágyportát írtak össze.¹⁶⁶ Tudunk egy Zemplén megyei Színről származó Istvánról is.¹⁶⁷ Tekintve Abaúj és Zemplén megye határáról érkező szolgabírók arányát ez az azonosítás valószínűbbnek látszik.

¹⁵³ Zsoldos: Kassa 356. Berzeviczy: 421.

¹⁵⁴ Csoma: 466.

¹⁵⁵ ZsO II. 6823.sz.

¹⁵⁶ Csoma: 467. ZsO I. 6011. sz.

¹⁵⁷ Györffy: I. 138.

¹⁵⁸ Perényi: 253., 257–258., 273–274., 330., 332., sz. Lelesz Acta I. 126. sz.

¹⁵⁹ ZsO I. 2877. sz.

¹⁶⁰ ZsO II. 5796., 6422., 7348. sz.

¹⁶¹ Zichy X. 374., Melczér 100.

¹⁶² Rémiás: 27.

¹⁶³ ZsO X. 1489., 1491. sz.

¹⁶⁴ ZsO XI. 1196–1198. sz.

¹⁶⁵ Genealógia Tekes rokonsága 2. tábla: Szini, Jolsvafői Tekes, Szalonnai

¹⁶⁶ Kamarahaszna 193.

¹⁶⁷ ZsO IV. 2282., X. 20. sz.

Sőt 1416-ban a királyi emberek között Színi István mellett ott találjuk a Csókházi Csókokat is.¹⁶⁸ A kérdés feloldását egy 1432-es oklevél segíti. Abaúj vármegye hatósága előtt Szedleci Bertalan megerősítette Szebenyei Bakó Istvánnal, és másik Szebenyei „*Zeny dicti*” Istvánnal azt az egyességet, amelyet Szebenyei Bakó Andrással valamint „*Stephano de dicti Zeny de Figid condivissionali (!) fratre*” kötött.¹⁶⁹ Színi tehát az abaúji Fügöd és Szebenye birtokokon ugyancsak bírt részeket. A Színi István névváriáns 1424-ben és 1427-ben fordul elő, míg a Szebenyei István elnevezéssel 1426-ban, 1428-ban valamint 1429-ben találkozunk.¹⁷⁰

Színi osztályos testvérét, Szebenyei Bakó Andrást is megtaláljuk szolgabíróként. Szebenye birtok 1347. évi határjárása során Felszebenyén Herbold fia Beke és Dezső fiai birtokoltak, míg Alszebenyét Lőrinc fia Miklós utódai kezén találjuk.¹⁷¹ Bekét és leszármazottait Engel Pál és C. Tóth Norbert a Hermán nemzetséghez köti,¹⁷² ám az Apc nembeli Kécsiekhez tartozhattak.¹⁷³ Beke 1327-ben a Zemplén megyei Meszest is birtokolta,¹⁷⁴ s az ő leszármazottjai voltak az ezen birtok ügyében perlekedő Felszebenyeiek.¹⁷⁵ Bakó András ezzel szemben Alszebenyéhez köthető.¹⁷⁶ Nem lehet megállapítani, hogy vajon Lőrinc fia Miklóstól származott-e, de megegyezhet a királyi emberként feltűnő Szebenyei Jakab fia Andrással.¹⁷⁷ Özvegye Lúcia 1455-ben az Izbégszendiek Alszebenyei Jakab elleni perében bukkan fel.¹⁷⁸ A házassággal magyarázható, hogy Andrást 1411-ben, mint Szendi Bakó nevezik meg.¹⁷⁹ Vejei Hubai Simon és Hangácsi Fülöp voltak.¹⁸⁰ Szebenyei András fia, Ferenc 1433-ban a királyi udvar tagjaként elkísérte Zsigmond királyt Rómába.¹⁸¹ Később I. Ulászló pártjára állt, aki 1441-ben a Romhányiak birtokaival adományozta meg.¹⁸² András rokonai lehettek a szintén Bakónak nevezett István,

¹⁶⁸ ZsO V. 2407. sz.

¹⁶⁹ DL 89920.

¹⁷⁰ Színi: 1424.(ZsO XI. 1196–1198. sz.), 1427. (DL 83639.) Szebenyei: 1426. (DF 232901.), 1428-1429. (DF 233043., 272848.)

¹⁷¹ AOKL XXXI. 175. sz.

¹⁷² C. Tóth: Szabolcs 209. Genealógia Hermán nem 5. tábla, Meszesi-ág

¹⁷³ Zsoldos: Kassa 355–356. Csoma: 464., AOKL I. 375. sz.

¹⁷⁴ Zsoldos: Kassa: uo.

¹⁷⁵ ZsO III. 2055., 2306., 2463. IX. 1219., X. 196. XI. 806. sz.

¹⁷⁶ DL 43817., ZsO X. 196. sz.

¹⁷⁷ Lelesz Acta I. 200., 204. sz. Perényi 253. sz.

¹⁷⁸ DL 90014.

¹⁷⁹ Perényi: 330.

¹⁸⁰ DL 89920.

¹⁸¹ E. Kovács: 1371., Archontológia: VI. Az aula tagja. Wertner: Zsigmond 917. Csukovits: Nagy utazás 34.

¹⁸² Zichy IX. 22.

Máté és János. Utóbbi felesége, Potenciána Kércsi Benkes Jakab nővére volt, s ezen a házasságon keresztül a Fájiakkal is rokonságban állt.¹⁸³

Szendi

Szendi György 1390-ben, mint megyei kiküldött kerül említésre, Ernye fia Jakab 1433-ban megyei emberként járt el, míg Szendi Péter 1430-ban szolgabíró volt. 1455-ben Szendi Lászlót, 1459-ben Bálintot, majd tíz évvel később Szendi Vad Mihályt szintén megtaláljuk ebben a tisztségben.¹⁸⁴ A rokonság meghatározását nehezíti, hogy a Kálnai család egyik ágát is nevezték Szendinek.¹⁸⁵ Ez az eredetileg Bars megyei atyafiság egy tagja, Szendi István 1393-ban Abaújban is szerzett birtokot.¹⁸⁶ Nevüket a Borsod megyei Szendrőről vették.¹⁸⁷

Abaúj megyében több Szendet (Alszend, Izbégszend, Felszend) és így több Szendi családot találunk.¹⁸⁸ A Zsigmond-kori szolgabírók az Alszendiekhez köthetők. Szendi Tamás füzéri alvárnagy részt vett Nagy Lajos nápolyi hadjárataiban, s érdemeiért az abaúji Kutlint kapta adományul.¹⁸⁹ Szendi György 1361-ben király emberként, 1374-ben ügyvédként tűnik fel, felesége Ilona, Fáji Demeter leánya volt.¹⁹⁰ Fia, Péter 1406-ban a Fügödiekkel és Fulókkal együtt új adományt kapott Kércsi Detre Migiléz, Gibárt és Fulókércs birtokokra, s Fájon is szereztek részeket.¹⁹¹ Péter fivére, Jakab a Rozgonyiak famíliájába állt, s Rozgonyi János megtette sárosi alispánná.¹⁹² Megszerezte a Szendi Tamás fia Zsigmond halálával a királyra háramló Kutlin birtokát.¹⁹³ Feleséget Zemplénből választott magának, Leszteméri Erzsébetet.¹⁹⁴ Szendi Piros László a Korlátfalviakkal és Szebenyeikkel állt rokonságban.¹⁹⁵ Ugyanezen Lászlót 1423-ban, mint „*emanatorem et portitorem falsarum litterarum*” fej- és jószágvesztésre ítélték, de Maróti János kérésére kegyelmet kapott.¹⁹⁶ Az Alszebenyei rokonságba tartozott Ernye fia Jakab is,¹⁹⁷ akit a megye éppen György fia László fiainak,

¹⁸³ DL 89920., Perényi 395. sz., DL 107320.

¹⁸⁴ Horváth: Adalékok 110., Csoma: 546.

¹⁸⁵ Genealógia: Kálnai

¹⁸⁶ ZsO I. 2758., 3081., 3377. sz.

¹⁸⁷ DL 42048.

¹⁸⁸ Györffy: I. 144., DL 90014., 89719.

¹⁸⁹ AO. V. 420., Csoma: 544–545.

¹⁹⁰ DL 89353., 68934. Csoma: 546.

¹⁹¹ ZsO II. 4572., 6823., III. 564. sz.

¹⁹² ZsO III. 1128., 3070., IV. 30. 420, 592., 1252-1253. sz., Archontológia Ispánk\ Sáros

¹⁹³ DL 89719., ZsO IV. 484. sz.

¹⁹⁴ ZsO IV. 1667. sz.

¹⁹⁵ ZsO X. 899. sz.

¹⁹⁶ ZsO X. 1038. sz.

¹⁹⁷ DF 232922., DL 90014.

Gothárdnak és Demeternek a peréhez küldött ki.¹⁹⁸ 1455-ben Ernye fia Jakab képviselte rokonait az Izbégszendiek elleni perben.¹⁹⁹

Tomori

Tomori András 1407-ben tűnik fel szolgabíróként, míg Mihályt 1413-ban megyei kiküldöttként említik. Fraknói Vilmos Boszniából származtatta őket,²⁰⁰ de valószínűbb, hogy a tomori várjobbágyok közül emelkedtek ki.²⁰¹ Fethe fia Mihály és Tamás fia Butthus várjobbágyokat IV. László 1279-ben emelte a királyi szerviensek sorába.²⁰² Fethe leszármazottai 1282-ben eladták a birtok felét Petres fia Miklósnak.²⁰³ Tomort 1347-ben Kaproncával (Sáros) és Szádelővel (Torna) együtt osztották háromfelé János fia Miklós fiai (János, Demeter és Domokos), valamint Márk fia Dénes illetve Elefánt fia Imre.²⁰⁴ András és Mihály Domokos unokái voltak.²⁰⁵ András 1385-ben Kinizsi Kalith férjeként szerepel, míg Tomori Miklós neje szintén egy Kinizsi-lány, Margit volt.²⁰⁶ Mihály gyakran feltűnik királyi emberként Abaúj megyei ügyekben, míg 1420-ban Tomori Miklós, Balázs és Leusták Borsod megyei nemesként töltötték be hasonló feladatot.²⁰⁷ A Tomori rokonság a század végére már több Abaúj Borsod és Gömör megyei birtokkal rendelkezett.²⁰⁸ Tomori Leusták – Mihály öccsének, Kelemennek és Ambrusházi Erzsébetnek²⁰⁹ fia – Kapi János familiárisaként, officialisaként valamint ügyvédjeként szolgált.²¹⁰ Tomoron Petres fia Miklós leszármazottai is birtokosok maradtak, tőle származott az Éles család.²¹¹

Tuzsai

Gallus de Tusa bizonyosan 1430-ban, majd 1437-től 1439-ig töltötte be az abaúji szolgabírói tisztséget. Felvetődik a kérdés, hogy esetében a Zempléni Tusáról vagy az abaúji Tuzsáról lehet-e szó. Mivel a szolgabírókat általában megyebéliek közül választották;²¹² inkább az abaúji Tuzsa jöhet számba. Ezt erősíti, hogy a viszonylag jó forrásadottságú, népes

¹⁹⁸ DL 89924.

¹⁹⁹ DL 90014.

²⁰⁰ *Fraknói*: 290.

²⁰¹ *Csoma*: 597.

²⁰² *Györfy*: 151., *Csoma*: 597.

²⁰³ ZsO II. 4471. sz.

²⁰⁴ AOKL XXXI. 950. sz.

²⁰⁵ DL 75844., *Csoma*: 597–598. ZsO III. 837. sz.

²⁰⁶ DL 105828.

²⁰⁷ ZsO VII. 2042., IX. 885., 918., 985–988., X. 1271. sz.

²⁰⁸ *Fraknói*: 291.

²⁰⁹ DL 43839.

²¹⁰ DL 64250., DL 64257., DL 64281.

²¹¹ ZsO II. 4471. sz., Genealógia: Éles (égerszögi, tomori, csenyétei,)

²¹² *C. Tóth*: Szabolcs 65.

Tusai Bot atyafiság tagjai között sem találunk Gál nevű családtagot.²¹³ Tuzsa a Bárcai család birtoka volt,²¹⁴ 1340-ben Bárcai Inák fia Doncs fordul elő Tuzsai néven a közrendű Benedek fia Fábián tuzsai birtoka körüli perben.²¹⁵ Zsigmond 1403-ban a hűtlen Bárcaiaktól Csebi Istvánnak adta.²¹⁶ A Bárcaiak ezt nem fogadták el, Kelemen fia László tuzsai és pereit részeit 1404-ben Sólyom Istvánnak, majd 1411-ben Mérai Ágnesnek, Baksai Mihály feleségének zálogosította tovább.²¹⁷ Csebi István igyekezett érvényt szerezni adományának, később feltűnik a Perei Csebi elnevezés is.²¹⁸ Gál egyik családfához sem kapcsolható.²¹⁹ Előfordulhat, hogy ő vagy valamelyik felmenője leánynegyedként, esetleg zálogként szerzett Tuzsán részeket, és Gál kezdte innen nevezni magát. Rokonságához köthetjük azt a Tuzsai Szász Pétert, aki 1430-ban a Bárcaiak tuzsai részén hatalmaskodott,²²⁰ s talán Tuzsai Gergelyt is, aki 1439-ben a megyei szolgabírók, köztük Gál ügyvédjeként fordul elő.²²¹

Milyen földrajzi körből származtak a szolgabírók?

Abaúj megye birtokviszonyai

A szakirodalom szerint általában megyebélit választottak szolgabírónak, a jól dokumentált Szabolcsban például egyszer sem fordult elő megyén kívüli.²²² A bizonytalan azonosítású Kázmérfalvi Pál fia Jánoson kívül az abaúji szolgabírók a megyebeli nemesség közül kerültek ki. Érdekes a Zemplén megyével lévő kapcsolat, több szolgabíró vagy családtagjaik inkább Zemplén megyei ügyekben bukkannak fel királyi emberként. Színi István zempléni birtokáról nevezte magát, Kázmér, Csókháza és Hegyalja pedig a két megye határán feküdt. E családok szomszédjai, sőt utóbbi kettő rokonai is voltak a zempléni Lasztóciaknak, mely rokonság Domokos nevű tagja 1411 és 1425 között Abaúj megye alispánja volt.²²³ A másik feltűnő jelenség, hogy az ismert szolgabírói atyafiságok többsége Dél-Abaújból, különösen a sedriahelyként használt Garadna, és a korábbi székhely Forró körüli területről származott.²²⁴ Ehhez a vidékhez köthetők a Céceiek, Szebenyeiek, Tuzsaiak, Sárváriak, Fájaiak, Fügödiek,

²¹³ Genealógia: Kolcs rokonsága (Zemplén m.)

²¹⁴ Kamarahaszna 54.

²¹⁵ AOKL XXIV. 577., 579. sz.

²¹⁶ ZsO II. 2764. sz.

²¹⁷ ZsO II. 3433., III. 841. sz.

²¹⁸ ZsO II. 4776., 5126., 5779. VII. 2265. sz.

²¹⁹ Genealógia Bárcai, ZsO VI. 1831. sz.

²²⁰ DL 83652.

²²¹ DL 64337.

²²² C. Tóth: Szabolcs 65.

²²³ Archontológia IV\ Ispánok\ Abaúj

²²⁴ Csukovits: Sedriahelyek 381.

Méraiak, Alpáriak és Szendiek is. Meg kell jegyeznünk, hogy mind a hét ismert, idézni kiküldött megyei ember itteni családok közül került ki, ahogy a vizsgálatokra leggyakrabban kiküldött szolgabíró, Fáji Pál is. Ez magyarázható a sedriahelyhez való közelséggel is. Ám a többi relációban szereplő szolgabírók, kiküldöttek is vagy innen (2. és 3. járás) vagy az 1. járásból kerültek ki. A 4. járásba tartozó hegyaljai *iudex nobiliumokat* csak a teljes listákból ismerjük. Továbbá az is érdekes, hogy az 1. járásból többé-kevésbé a Baksai és a Bölzsei nemesek váltogatták egymást a tisztségben. Magyarázatukhoz rá kell pillantanunk a megye birtokviszonyaira.

Abaúj megye késő középkori birtokviszonyainak megállapításához jó forrásadottsággal rendelkezünk. Ez az említett 1427. évi, és a Maksay Ferenc által közreadott 1553. évi adóösszeírásnak köszönhető.²²⁵ A két összeírás adatait más forrásokkal is összevetve megtaláljuk Engel Pál digitális térképén, ahol jól kirajzolódnak a megyei birtokviszonyok.²²⁶ Abaúj megye birtokstruktúrája jelentős változáson esett át a Zsigmond-korban. A megyében található öt váruradalom (Boldogkő, Füzér, Gönc, Regéc és Szalánc) 1382-ben még királyi birtokként szerepel,²²⁷ a hatodik vár, Jászó a premontrei prépostság tulajdonát képezte, de 14. század végén, 15. elején Jászóval is az uralkodó rendelkezett.²²⁸ A korszak végére viszont már egyik váruradalmat sem találjuk Zsigmond kezében. Füzért előbb Jolsvai Leusták kapta zálogként, majd 1389-től a terebesi Perényiek szereztek rá adományt.²²⁹ 1387-ben Szalánc is kikerült a királyi birtokok sorából, adományként a Losonciaknak jutott.²³⁰ Göncöt 1391-ben a Bebekek kapták, míg Boldogkő 1388-ban a Cudar család zálogbirtoka lett.²³¹ Utóbbi 1397 körül visszakerült Zsigmondhoz, aki valamikor 1427 előtt Lazarevics István szerb despotának adományozta.²³² A kamarahaszna-összeírás idejére tehát minden vár főurak kezére jutott, s Jászó is visszakerült a premontreiekhez. Közben új erődítmény is létesült a megyében, a nyalábi Perényiek jóvoltából. Zsigmond Perényi Péternek 1399-ben Újvár majd 1406-ban Nagyida birtokára adott várépítési engedélyt.²³³ A nagyobb királyi javak közül csak Kassa és Telkibánya maradtak az uralkodó kezén; Szepsi mezővárosa előbb a Kaplaiakhoz, majd

²²⁵ Maksay: 79–96.

²²⁶ Engel: Térkép

²²⁷ Engel: Birtokszerkezet 455–456.

²²⁸ Engel: Királyi hatalom 119.

²²⁹ Uo. 112.

²³⁰ Uo. 152.

²³¹ Engel: Birtokszerkezet 457.

²³² Uo. 457–459.

²³³ Perényi 215., 301. sz.

Rozgonyi Simonhoz, míg Szina és a szinyei uradalom a Perényiek terebesi ágához került.²³⁴ A füzéri, nagyidai és szinyei uradalom mellett a Perényiek (a nyalábi-ág) Szikszó mezővárosát is birtokolták. Az ónodi Cudarok jelentősebb vagyonának Boldogkő elvesztése után Forró és Nádasd mezővárosok valamint tartozékaik számítottak. Zsigmond a Rozgonyiakat már nem halmozta el nagy adományokkal,²³⁵ Rozgony és tartozékai mellett Szepsit, majd 1430-tól Szinát birtokolták a megyében. Vizsoly és Szántó mezővárosok 1403-ban még a közeli Tállya várát birtokló Debrői tulajdonában volt, ám hűtlenségét követően Szántó Tállyával együtt a rác despota, míg Vizsoly Poznani Mostic kezére került.²³⁶ Találunk Özdögei Besenyő Pál tornai és Kapi János kapi uradalmához tartozó falvakat is. Jelentősebb összefüggő birtoktömbbel bíró középnemes rokonságnak számítottak a Semseiek (hét helység, 95 porta), valamint az Aba nembeli Gagyiak (nyolc helység 209 porta).²³⁷ A nagyobb birtokosok között meg kell még említenünk az egyházi vagyont. Az egyházi testületek kezén lévő birtokok leginkább a megye északi felében feküdtek. A legjelentősebb vagyonnal a Jászói prépostság rendelkezett, nyolc helységben 231 jobbágyportát bírtak. Észak-Abaújba koncentráltak a széplaki apátság és a mislyei prépostság javai is. A megye déli felében a jászói konvent, szepesi és váradi káptalan vagy az egri püspök kezében csak egy-egy falut találunk. Végezetül Kassa szabad királyi város falvait kell megemlítenünk, amelyek szintén Észak-Abaújban feküdtek.

A kis- és középnemesség²³⁸ birtokai a fennmaradt területen, tehát a megye déli, délnyugati vidékén feküdtek. Ezt a 2. és 3. járás fedte le, ami megmagyarázza, hogy ezekből a reambulatiókból, erről a térségről ismerjük a legtöbb szolgabírói és megyei emberi rokonságot. Az sem lehet véletlen, hogy a 14-15. században használt sedriahelyek közül Forró és Garadna is itt található.²³⁹ A harmadik hosszabb időn át használt megyeszékhely, Középnémeti az 1. járás déli részén feküdt. A járás több faluja a Perényiek nagyidai uradalmához, valamint a Semsei-család birtokai közé tartozott, a közép- kis- és egytelkes nemesek az Ida és a Hernád közötti vidéken éltek.²⁴⁰ Térjünk rá a 4. számú járásra. Itt található a Losonciak szalánci, a Perényiek szinye és füzéri, a Cudarok nádasdi uradalmi,

²³⁴ Engel: Birtokszerkezet 457–458.

²³⁵ Engel: Világi nagybirtok 24.

²³⁶ Engel: Birtokszerkezet 458.

²³⁷ Rémiás: 31.

²³⁸ A megyei köznemesség és kismemesség fogalmára: Egyetemi Tankönyv: 173.

²³⁹ A Hernád-völgyében fekvő megyeszékhelyek emellett jól megközelíthetőek voltak (Csukovits: Sedriahelyek 374.) A köznemesei vidékek szerepe a székhelyválasztásban: Uo. 376., C. Tóth: Szabolcs 77–80.

²⁴⁰ Az Ida-völgyét a 14. században az Aba nemzetség birtokolta (Draskóczy: Ida völgye 355–369)

valamint a Rozgonyiak, a széplaki apátság és a mislyei prépostság birtokai is. Így nem meglepő, hogy kismemesi birtokokat leginkább Hegyalján, Abaúj és Zemplén határán találunk. Ez a térség már messze esett Garadnától, s közelebb feküdt a zempléni nemesi vidékhez, ahonnan a Pelejteiek, Cselejek, Helmeciek, Azariak, Izsépiek is származtak.²⁴¹

Járások szerinti szolgabíró-választás

Ki kell térnünk a szolgabíró-választás és a járások kapcsolatára is. Németh Péter nyomán C. Tóth Norbert hívta fel a figyelmet egy 1464-es Pozsony megyei kiadványra, mely szerint a járásbéli nemesek választották a szolgabírót.²⁴² Persze nem tudjuk, hogy ez a kora újkori eljárástól eltérő módszer Pozsony megyei sajátosság, vagy általános gyakorlat volt-e.²⁴³ Ezért érdemes a kamarahaszna-összeírásból rekonstruálható járások térképére vetíteni az ismert szolgabírákat.²⁴⁴ Maga az összeírás a következő szolgabírók neveit őrizte meg: Bölzsei Sebestyén fia Péter, Színi István, Cécei Péter, és Hegyaljai Baglyas Péter. Mivel Színi István ekkor már Szebenyei néven is előfordul, elmondhatjuk, hogy mind a négy szolgabíró abból a járásból származott, amely a nevét viselte. Ugyanúgy mind a négy járás képviseli magát az 1438-as és 1439-es listákon (Bölzsei János, Fáji Pál, Tuzsai Gál; Csókházi Csók Mátyás), s ez a helyzet 1406-ban is (Baksai László, Sárvári Péter, Cécei Miklós; Kázméri Tamás). Az 1395-ös listánk sajnos csonka, ugyanis Bölzsei László; Radványi Chako; Kázmérfalvi János mellett Miklós fia Pétert nem tudjuk településhez kötni. Továbbá nehezíti a helyzetet Kázmérfalvi kérdése is. Ha tényleg megegyezett Kázméri Pál fia Jánossal, Kövesd vár tiszttartójával, akkor elmondhatjuk, hogy három meghatározható szolgabíró különböző reambulatiók képviselői voltak. Több példa híján az 1406-os, 1427-es, valamint az 1438-1439-es listák adataiból csak óvatosan lehet az egész korszakra vonatkozó megállapítást levonni.

Milyen vagyoni, társadalmi rétegből származtak?

Az 1427. évi kamarahaszna-összeírás

Engel Pál Ung megye kapcsán arra a következtetésre jutott, hogy a szolgabírói tisztségben a tizenöt jobbagyportánál kevesebb bíró nemességet találjuk.²⁴⁵ Ezzel ellentétesek C. Tóth Norbert megfigyelései, miszerint Szabolcs megyében vagyonosabb nemesek közül

²⁴¹ Petrik: 203–204.

²⁴² Vita 519.

²⁴³ Szabolcsban nem volt mindig minden járásból szolgabíró (C. Tóth: Szabolcs 25.)

²⁴⁴ C. Tóth: Lehetőségek 463.

²⁴⁵ Engel: Ung 109.

választották őket.²⁴⁶ Az 1427. évi kamarahaszna-összeírásnak köszönhetően ismeretet kaphatunk a vizsgált családok pillanatnyi vagyonáról, ami alapján úgy tűnik, hogy Abaúj szolgabírói társadalma e tekintetben Ung megyéhez lehetett hasonló. A szolgabírói családok többségének kezén 15 portánál kevesebbet írtak össze. A Szendiek tíz, a Radványiak hét, a Céceiek hat, a Fájiak öt, a Hegyaljai Baglyasok négy, a Tomoriak és Mislaiak kettő, míg a Csókházi, Bölzsei és Baksai atyafiságok egy-egy jobbágyportával bírtak. A Tuzsai, Szebenyei és Sárvári családok nem szerepelnek az összeírásban, viszont a Kázmériak kezén Kázmér és Kolbása birtokon összesen 22 jobbágyportát írtak össze. Szerencsés helyzet, hogy a két település az 1441-ből fennmaradt Zemplén megyei járás adóösszeírásában is szerepel. Itt Kázméren 18, Kolbásán pedig 13 jobbágyporta szerepel a Kázméri nemesek birtokában.²⁴⁷ Hasonló adatokat találunk a megyei kiküldöttek esetében is. Mérán István megyei ember kezén öt jobbágyportát találunk, míg rokona Pető László tulajdonában tízet. A Bényei Szórok szintén tíz, a Kinizsiek nyolc, míg a Felsőbaksaiak és Fügödiek négy-négy abaúji portát birtokoltak. Utóbbi esetében azonban meg kell jegyeznünk, hogy maga Fügöd és Fulókércs Fügödi Dorottya férje, Trocsányi Mátyás neve alatt lett összeírva. Ezekkel együtt már 33 jobbágyportát kapunk. A Koksóiak és az Alpáriak hiányoznak. Az egyes atyafiságok hiányzását azzal magyarázhatjuk, hogy az összeírók nem vették fel a tisztán kismesek által lakott falvakat.²⁴⁸ Továbbá meg kell azt is jegyeznünk, hogy a forrásban előfordul az is, hogy egy nemes más birtokán, más néven van felvéve.

A Fügödieket és a Szendieket Miglész, Fulókércs és Gibárt részeibe iktatták, s utóbbiak Kutlint is adományul kapták. Cécei János Szőleden szerzett birtokrészt, a Kinizsiek pedig a két Kinizs mellett (Hernád)Kércsen is birtokoltak. Baksai Mihály és neje Mérai Ágnes pedig Pere és Tuzsa birtokokat vette zálogba a Bárcaiaktól, míg Baksai a Koksóiak koksói és szakáli részeit is megszerezte. A Fájiakat, Méraiakat, Szendieket Szebenyeieket egymáshoz is birtokperek fűzték. Arra is több példát találunk, hogy egy-egy atyafiság más megyékben is rendelkezett javakkal. Szembetűnő Mislai Csontos Bertalan esete, akinek Abaújban csak két alsókoksói (vagy csontosfalvai) jobbágytelkét írták össze, viszont tudjuk, hogy több Zemplén megyei birtokkal is bírt. A zempléni Halam ügyében a Csókházi Csókok és Hegyaljai Baglyasok is érdekeltek voltak, a Kázmériaktól 1403-ban zempléni és ungi javakat vettek el, míg a Tomoriak Borsodban voltak birtokosak. Természetesen az atyafiságok közül többen

²⁴⁶ C. Tóth: Szabolcs 67.

²⁴⁷ C. Tóth: Lehetőségek 459.

²⁴⁸ Kamarahaszna 17.

csak azzal a néhány portával rendelkeztek, amit összeírtak 1427-ben. S némely esetben (Alpári, Bölzsei) feltehetően egyetlen nemesi telekkel bíró, kuriális nemesekre gondolhatunk.²⁴⁹ Igaz, számba kell venni az összeírás pontatlanságát is. Erre jó példa, hogy Fügöd Trocsányi neve alatt lett összeírva, vagy, hogy az egytelkesnek írt Baksaiaknál Mihály jelentős zálogbirtokai nem szerepelnek. Ezért a szolgabírói rokonságok társadalmi helyzetének meghatározásához érdemes alaposabb elemzést végezni.

Házassági, rokoni kapcsolatok

Egy csoport társadalmi helyzetének meghatározásához a legfontosabb eszköz a házassági és rokoni kapcsolatok vizsgálata. Különösen annak feltérképezése, hogy a házaspárok milyen vagyoni helyzetűek, s hogy milyen földrajzi körből kerülnek ki.²⁵⁰ Szórványos adatok ellenére szembetűnő, hogy egy-egy családból több szolgabíró, megyei kiküldött is kikerült a korszakban. A megye 1. járásához köthető baksai és bölzsei nemesek közül három-három megyei tisztséget betöltő családot találunk. S a Céceiek, Szebenyeiek, Fügödiek, Szendiek is több szolgabíró, megyei embert adtak. Különösen utóbbiak közül szerepel sok családtag a megye alkalmazásában. Arra is sok példa akad, hogy ezek az atyafiságok egymással is rokonságban álltak. A Hegyaljai Baglyasok és Csókházi Csókok egyaránt a Hontpázmány nembeli Rendnekiektől származtak. Korszakunkban a nemesség vagyonosabb része jórészt Árpád-kori nemzetségek leszármazottaiból állt,²⁵¹ de a szolgabírói családoknál kevés további példa akad. A Radványiak, Fügödiek és Szendiek az Apc nembeli Kécsiekkel hozhatók közelebbi-távolabbi rokonságba, s talán a Kinizsiek is köthetőek nemzetséghez, de ez az azonosítás bizonytalan. A szolgabírói családokat házasságok is összekötötték. Tomori András és Miklós Kinizsi-lányokat (Kalithot és Margitot) vett nőül, míg Szebenyei Bakó János felesége Potenciána a Kinizsiekkel feltehetőleg rokonságban álló Kércsi Benkes Jakab nővére volt. Bakó András felesége Lúcia az izbégyszendi Szendi családból származott, Szendi György neje pedig Fáji Ilona volt. A Szendiek a Fügödiekkel szintén rokonságban állhattak, ahogyan Zombori Katalinnal kötött házassága révén Cécei Péter is. Szintén ide sorolhatjuk Baksai Mihály és Mérai Ágnes frigyét. Vessünk pillantást a többi rokon családra is. Többségében abaúji kismemesi atyafiságokat találunk, mint az Ambrusháziak, Rakattyásiak, Csobádiak, Mindszentiek, Péderiek, Papiak, vagy a Horvátiak, Kércsiek, Csányiak és Gönyűek.²⁵² Ezek

²⁴⁹ Az egytelkesekre: *Tringli*: Pest 135. *Neumann*: Vízköz 443–448.

²⁵⁰ *Neumann*: Vízköz 433.

²⁵¹ *Engel*: Szabolcs 603-612., *Neumann*: Esküdtök 280.

²⁵² *Rémiás*: 32.

az atyafiságok a szolgabírókkal azonos társadalmi rétegbe tartozhattak. Többségük kimutatható királyi emberként,²⁵³ a Papi családból pedig Gergely 1469-ben a megye szolgabírájaként is feltűnik.²⁵⁴

Szembetűnő, hogy a házasfelek, rokonok között gyakran felbukkannak tehetősebb, középirtokos atyafiságok is, mint a Baktaiak, Bárcaiak, Gecseiek vagy Korlátfalviak. Utóbbi két családból abaúji alispánok is kikerültek a korszakban. Cécei János a megyének szintén két alispánt adó Szölediekkal állt atyafiságba, míg a Csókházi Csókok és Hegyaljai Baglyasok közös őstől származtak Lasztóci Domokos alispán famíliájával.²⁵⁵ Mi több, Lasztóci Katalin Baksai Márton szolgabíró feleségeként szerepel. Ezek alapján Abaújban nem húzható olyan éles vonal a szolgabírói illetve az alispáni atyafiságok között, mint amelyet Szakály tapasztalt Tolna esetében.²⁵⁶ Jó példa erre megyénkből az Alszei család, ahonnan megyei ember, szolgabíró és sárosi alispán is kikerült a korszakban.

Neumann Tibor megfigyelése szerint a Pozsony megyei Vízköz kisnemesei házasságaikat kizárólag megyebéli, sőt általában környékbéli családokkal kötötték.²⁵⁷ Noha az abaúji szolgabírák házasságai között is bőven találunk erre példát – pl. Tomori-Ambrusházi, Szebenyei-Szendi, Szendi-Fáji frigyek – a szolgabírói rokonságoknál gyakoriak a megyén túlmutató kapcsolatok is. Baksai Márton, Cécei Péter szolgabírók, valamint Szendi Jakab sárosi alispán Zemplénből választott feleséget, míg Fügödi Dorottya férje, Trocsányi Mátyás, valamint Buclói Ilona, Sárvári Elek neje Sárosból származott. Érdekes Szebenyei Bakó András leányainak kiházásításai: vejei közül Hangácsi Fülöp Borsodból, míg Hubai Simon Gömörből származott.²⁵⁸ Figyelemreméltó Fügödi Simon házassága, aki a szabolcsi Buji Lőrinc lányát vette nőül. A Bujiak Szabolcs megye szolgabírói családjának számítottak, Lőrincen kívül Tamás és László is viselte ezt a tisztséget a korszakban.²⁵⁹

²⁵³ DL 83659., ZsO V. 1234., VII. 215. IX. 297–298. 1135., X. 689., XI. 637. sz.

²⁵⁴ Horváth: Adalékok 110.

²⁵⁵ Archontológia VI Ispánok \ Abaúj

²⁵⁶ Szakály: Tolna 418. Kolozs megyében hasonló körből származtak a szolgabírók és alispánok (*Riesz-Fogarasi*: 5.), de Szabolcsban is találunk példát ilyen családra (*C. Tóth*: Szabolcs 66.)

²⁵⁷ Neumann: Vízköz 434.

²⁵⁸ Hubaiakra: *Ila*: 20.

²⁵⁹ *C. Tóth*: Szabolcs 60.

Szolgálatvállalás

Szolgálatvállalásnak számított maga a megyei feladat.²⁶⁰ Több megyében előfordult, hogy egyes szolgabírók akár tíz évnél is hosszabb ideig hivatalban maradtak. Az abaúji adatok a tisztségviselési idő behatóbb vizsgálata szempontjából szórványosak.²⁶¹ Színi István hat, míg Fáji Pál öt évig volt bizonyosan szolgabíró, Tuzsai Gálnál pedig kilenc éves szolgálatot feltételezhetünk. S érdekes, hogy a hosszú ideig szolgáló Színit 1429 júliusa és novembere között osztályos testvére, Szebenyei Bakó András válthatta. Szakály Ferenc, Engel Pál és utánuk többen kimutatták, hogy a központi kormányzathoz kapcsolódó iktatásra, vizsgálat végzésére, perbehívásra kijelölt királyi vagy nádori embereket általában a szolgabírókkal azonos társadalmi rétegből választották ki.²⁶² Ezt igazolja Abaúj megye példája is, a legtöbb szolgabíró hivatalviselés előtt, után vagy épp közben (pl. Szebenyei Bakó Andrást), megtaláljuk ebben a szerepben. S ahol a szolgabíró ilyen feladatvállalásáról nincs adatunk, mint például Miszlai Imre, vagy Csókházi Csók Mátyás esetében, családtagjaik ugyancsak előfordulnak királyi emberként. A *homo regius* általában az adott megyéből került ki, ahol az iktatandó birtok feküdt, vagy ahonnan az idézett személy származott.²⁶³ Így különösen érdekes, hogy a Kázméri, Hegyaljai Baglyas és Csókházi Csók famíliák királyi emberként adataink szerint elsősorban zempléni ügyekben mutathatóak ki. A másik tipikus karrierlehetőség az ügyvédkedés volt.²⁶⁴ A vizsgált személyek közül Baksai László, Cécei Miklós és Péter, Bényei Szór Miklós, Szendi György, esetleg Bölzsei László található meg ügyvédként, de a rokonaik közül is többen, például Hegyaljai Péter testvére, János, vagy Tomori Mihály unokaöccse, Leusták is vállalt ilyen feladatot. Meg kell említenünk, hogy ügyvédként általában *magister* vagy *litteratus* cím nélkül szerepelnek, csupán Baksai Lászlót és Mihályt nevezik mesternek, míg Hegyaljai Jánost és Kázméri Andrást deáknak.²⁶⁵ A címhasználat tekintetében még egy kérdésre ki kell térnünk. A szakirodalom szerint a szolgabíróknak a 14. század közepéig járt hivatalból a *comes* cím.²⁶⁶ Ezzel szemben Abaújban az „*unum ex nobis*” formulát követő személyeket még a 14. század végén is *comes*nek címezték, az utolsó adat 1396-ból származik.²⁶⁷

²⁶⁰ Neumann: Vízköz 440.

²⁶¹ C. Tóth: Szabolcs 64–65.

²⁶² Engel: Királyi emberek 590. Szakály: Tolna 419. Neumann: Vízköz 439.

²⁶³ Engel: királyi emberek. 585–586., Neumann: Esküdtek 265.

²⁶⁴ Szakály: Tolna 420. C. Tóth: Szabolcs 102.

²⁶⁵ A deák elnevezés nem mindig hozható kapcsolatban a műveltséggel (Kubinyi: 192., C. Tóth: Szabolcs 103.)

²⁶⁶ Tringli: Megyék 509.

²⁶⁷ DL 75388.

Engel Pál véleménye szerint a kismemességre leginkább a megyei középbirtokos nemességhez fűződő familiárisi kapcsolat volt jellemző.²⁶⁸ Ám az Ung megyei észrevételek nem általánosíthatók,²⁶⁹ Ung legfőbb jellemzője a középbirtokos nemesség nagy száma (s a Drugeth vagyon meghatározó súlya). Ezzel ellentétben, Abaújban jelentősebb uradalmakat találunk az országos arisztokrácia különböző tagjai kezén. Engel Valkó megye vizsgálatakor hívta fel a figyelmet arra, hogy bár a királyi embereket legtöbbször a parancslevelet kiállító rokonai, barátai, szomszédjai közül választották ki, a főurak gyakran familiárisaikat jelölték ki erre a szerepre.²⁷⁰ Ezt abaúji példával is igazolni tudjuk. 1420-ban Ónodi Péter fia Jakab Tornai Pál bán elleni perében a királyi emberek között találjuk Kinizsi Dénes fia Györgyöt, Demetert és Tamást.²⁷¹ Szerencsés módon ez esetben konkrét adatunk is van arra, hogy a Kinizsiek az Ónodi Cudar család familiájában szolgáltak, 1413-ban Mihályt és Istvánt Ónodi Cudar Péter fia Simon familiárisaként említik.²⁷² Familiaritásra utalhat a Gálszécsiek 1415-ös panasza Perényi Imre és fiai ellen, a zempléni Gerenda birtok ügyében. Itt ugyanis a zempléni nemesek mellett szerepel az abaúji Kázméri György és Bölzsei Mátyás is.²⁷³ Bár Kázméri félig-meddig zempléni kismemesként is felfogható, Bölzsei jelenléte inkább a Gálszécsiekhez fűződő familiárisi kapcsolatra utal. A Perényi-Gálszécsi perlekedésben a másik részről is megtaláljuk a kázméri nemeseket.²⁷⁴ Szintén leginkább familiáriással magyarázható, hogy Hegyaljai Baglyas Péter és testvére, János gyakorta felbukkan a Losonciak pereiben királyi emberként, de megtaláljuk itt a Csókházi Csókokat is.²⁷⁵ Figyelemreméltó, hogy a Perényiek ügyeiben kirendelt királyi emberek között több szolgabíró is találunk. Példának okáért Perényi Péter 1404-es nagyobb birtokadományába – többek között Szikszó mezővárosába – történő beiktatása kapcsán a királyi emberek között feltűnik az 1406-ban szolgabíróként szereplő Sárvári Péter, a később szintén hivatalba lépő Szebenyei Bakó András, és Fügödi Fábián megyei embert is.²⁷⁶ Még ugyanebben az évben Perényi Imre iktatásakor Sárvári Eleket, Mislai Bertalant és Bényei Szór Miklóst találjuk.²⁷⁷ Bakó András 1426-ban szintén Perényi-ügyben volt királyi ember.²⁷⁸ Fügödi Fábián gyakran felbukkan,²⁷⁹ de szerepel Perényiekkel

²⁶⁸ Engel: Ung 107.

²⁶⁹ Neumann: Vízköz 442.

²⁷⁰ Engel: Királyi emberek 593.

²⁷¹ ZsO VII. 17002. sz.

²⁷² ZsO IV. 1263. sz.

²⁷³ ZsO V. 1324.

²⁷⁴ ZsO V. 1170. sz.

²⁷⁵ Bánffy I. 588–589. ZsO IX. 965., X. 1060, 1130. sz.

²⁷⁶ Perényi 253. sz.

²⁷⁷ Zichy V. 359.

²⁷⁸ Perényi 395. sz.

²⁷⁹ Perényi 255., 257–258., 262–263., 273–274., 276–277. sz.

kapcsolatos perekben Alpári Tamás, Csókházi Csók Miklós, Cécei Péter és Mérai Tamás is.²⁸⁰ A sokszor feltűnő személyek esetében gondolhatunk a Perényi-famíliára.²⁸¹ A királyi emberek között ugyanis Miszlai Bertalan terebesi majd szropkói várnagy mellett szintén megtaláljuk Hími Pétert, Perényi zempléni alispánját, vagy Kéri László nyalábi várnagyot is.²⁸² Fügödi Fábián és Alpári Dávid a Cudarok pereiben is kimutatható.²⁸³ A királyi emberek mellett az ügyvédeknel is gyakran előfordult, hogy familiárisok képviselték uraikat.²⁸⁴ Erre is számos adatot találunk a vizsgált családoknál. Baksai László a Kusalyi Jakcsok ügyvédje és familiárisa volt, Cécei Péter pedig előbb Kállói Lökös Miklós ügyvédjeként majd bátkai officiálisaként tűnik fel a forrásokban. Hasonló a helyzet Tomori Leustákkal is, akit Kapi János ügyvédjeként, officiálisaként és familiárisaként is említik. A főurakat, jelentősebb birtokosokat képviselő ügyvédeknel tehát szintén gondolhatunk familiárisi viszonyra. Ám familiaritás nélkül is képviselhettek ügyvédek távolabbi rokonokat, megyei birtokosokat, sőt egyes *procuratorok* tevékenysége országos szintre is kiterjedt.²⁸⁵ Így nehéz elkülöníteni, hogy például egy Bárczai, Ruzskai Kornis vagy a széplaki apát ügyében feltűnő prókátor vagy *homo regius* familiárisaként, vagy rokonként, szomszédként vállalt-e el ilyen feladatot.

Adataink alapján főként a főúri vagy megyén kívül szolgálatok mutathatóak ki. Mindkettőre szép számmal akadnak példák, ezért Abaúj megye esetében el kell vetnünk Engel Pál megállapítását. Persze helyi középirtokos melletti szolgálatról is tudunk, a Bölzsei családból többeket a Semseiek mellett találunk. A főúri famíliák esetén a megye legnagyobb birtokosának számító Perényiek mellett a Rozgonyiak szolgálatában is több szolgabíró családtagja bukkan fel. Kázméri János Rozgonyi Simon, Baksai Antal Rozgonyi László familiárisa, míg Fügödi Miklós Rozgonyi György szőlősi officiális volt. A legnagyobb karriert Szendi Jakab futotta be, aki Rozgonyi sárosi alispánja lett. A Perényiek és Rozgonyiak szolgálatában lévők mellett találunk Cudar és Losonci familiárisokat is. A familiaritás sokszor atyafiság-szerűen működött, és család szolgált családnak.²⁸⁶ Egyes szolgabírói rokonságoknál (pl. Sárváriak, Kinizsiek) szintén megfigyelhető, hogy többen is kimutathatóak ugyanazon főúri család famíliájában. Szórványos adatainkból úgy tűnik, hogy bár a megye élén a korszak nagy részében a Pálóciak álltak, az alsóbb tisztségek viselői, vagy

²⁸⁰ ZsO V. 2294., Perényi 330., 395., 397., 459. sz.

²⁸¹ Vö. Neumann: Vízköz 441.

²⁸² Perényi 235., 330., ZsO I. 4100., IX. 552. sz.

²⁸³ ZsO V. 1412. Lelesz Acta I. 224., 307.

²⁸⁴ Kubinyi: 191., Bónis: 184.

²⁸⁵ Kubinyi: 191

²⁸⁶ Bónis: 180.

rokonai megyebéli főurak, leginkább a Perényiek famíliájába tartoztak.²⁸⁷ A főúri famíliában fontosabb feladatokat is betölthettek, ügyvédként, officálisként,²⁸⁸ várnagyként szerepeltek, sőt még az alispánság sem volt elérhetetlen. A familiárisi szolgálat lehetőséget teremhetett a szolgabírói tisztség megszerzéséhez is.²⁸⁹

Középbirtokos dominusok esetében általában megyén kívüli szolgálatról tudunk. A Zemplén megyei Gálszécsiek famíliájában megtaláljuk a Bölzseieket és Alpáriakat, míg a sárosi Kapi János mellett szolgált Fáji Péter és Tomori Leusták, s Budaméri András familiárisaként említik Bölzsei Balázst. Ennek magyarázatához ismét rá kell néznünk Abaúj megye térképére. Általánosságban elmondható, hogy a kismemesek többsége a javaihoz legközelebb birtokos főúr szolgálatába szegődött, ahol akár a birtokigazgatásban is feladatot vállalhatott.²⁹⁰ Ezzel magyarázhatjuk például, hogy a Kinizsiek a közeli Forró mezővárosát birtokló Ónodi Cudar szolgálatát választották. A Hegyaljaiakat bár birtokuk a Perényi-uradalom központjának számító Füzér közelében feküdt, mégis a legközelebbi település (Pusztafalu) urainál, a Losonciaknál keresték számításaikat. S a Bölzseiek is valószínűleg közeli birtokosként választották a Semseieket. Hasonló a helyzet a Monokiak famíliájában felbukkanó Baksai Istvánnal is. Így Kapi János familiárisainál sem Sáros megyében, hanem az abaúji birtokaiban, a főleg Tomorhoz közeli Pocsajban és Sápban találhatjuk meg a dominusválasztás egyik lehetséges okát.²⁹¹ A Gálszécsiek szintén birtokosak voltak Abaújban (a Bölzséhez közeli Enyickén), míg Budamér közel feküdt Abaúj határához. A Rozgonyi-família „népszerűségét” ezzel már nem magyarázhatjuk. Mindenesetre a Rozgonyiak, Perényiek, Cudarok, s kisebb dominusok révén a vizsgált családok a környező megyékben (Zemplén, Sáros) is megjelentek, ami a kiterjedt rokoni kapcsolataikra is magyarázatul szolgál.²⁹² Sőt Cécei Péter Szabolcsban vállalt gazdatiszti feladatokat, míg a Baksai Bálint a Kusalyi Jakcsok Közép-Szolnok megyében hatalmaskodó familiárisai között szerepelt.²⁹³

A szolgálatvállalás terén még egy érdekes jelenséget kell kiemelnünk. A vizsgált rokonságok közül többen kimutathatók királyi utazások résztvevőiként. Szebenyei András szolgabíró fia, Ferenc 1433-ban a császárkoronázásra kísérte el uralkodóját. Mérai Pető fia Miklós 1432-ben Parmában kapott címeradományt, míg Mislai Imre szolgabíró fia, Csontos

²⁸⁷ Vö.: Horváth: Adalékok 104.

²⁸⁸ Bónis: 182.

²⁸⁹ Vö. Tringli: Pest 136.

²⁹⁰ Neumann: Vízköz 439.

²⁹¹ A Kapiak birtokaira: Draskóczy: Kapy 175–176.

²⁹² Vö. Neumann: Felső-Tisza-vidék 435.

²⁹³ ZsO VI. 2496.

Bertalan Strassburgba és Konstanzba követte Zsigmondot, s Ronyvai Péterrel együtt ő is részesült címerben. Ide sorolhatjuk a Nagy Lajos nápolyi hadjáratában résztvevő Szendi Tamást is. Közülük csak Szebenyi Ferenc mutatható ki Zsigmond és I. Ulászló udvarában, a többiek esetén az utazás a familiaritás keretében valósulhatott meg.²⁹⁴

Összegzés

Dolgozatomban az Abaúj megyei szolgabírók társadalmi rétegét elemeztem. Kutatási módszerem alapját a szolgabírók és megyei emberek családjainak, rokoni és familiárisi kapcsolatainak rekonstruálása képezte. Ez a módszer alaposabb következtetések levonását segítette elő a szolgabírók társadalmi helyzetével és a megyei tekintélyükkel kapcsolatban. Kutatásom Engel Pál megállapításainál eltérőbb eredményeket hozott. Abaúj szolgabírói a megye kismesek lakta vidékeiről származtak, s vagyonuk alapján is ebbe a rétegbe sorolhatók. A családi kapcsolatrendszerek vizsgálata azonban árnyaltabb képet fest. Bár általában a megye más kismesesi vagyonú családjainak tagjaival házasodtak, gyakran feltűnnek tehetősebb, középbirtokos rokonok is. Ugyancsak sok példát találunk megye határait átlépő rokonságokra. Érdekes, hogy az abaúji szolgabírói atyafiságok több szálon kapcsolódtak az alispáni famíliákkal, némelyekkel azonos rétegbe tartoztak. Hasonló eredményre jutunk a familiaritás vizsgálatával is. Engel véleményével ellentétben gyakran kimutatható, hogy főúri szolgálatba léptek, ahol várnagyi és officiális feladatokat láttak el. Több esetben megyén kívüli szolgálatvállalásra is láttunk példát. Sőt ritkán az is előfordult, hogy a dominusok oldalán egy-egy uralkodói utazáson is részt vettek, ahol Zsigmond közelébe férközve birtokadományt, címert eszközölhettek ki maguknak. Az esetek többségében tehát nem a hivatallal járó fizetség reményében feladatot vállaló elszegényedett egytelkes nemesekkel van dolgunk. A családi és főúri familiárisi kapcsolatok képezte társadalmi háttér folytán megyebéli tekintélyük nagyobb lehetett, ami szerepet játszhatott a szolgabíróvá választásukban. A regionális tekintélyt, és elismertséget növelhette az ügyvédi pálya, s a királyi emberekből is válhatott szolgabíró. Szembetűnő, hogy az ilyenféle hivatalviselés későbbi karrier megalapozására is szolgálhatott. Szendi György fia, Jakab sárosi alispán lett, míg Míszlai Imre fia a Perényiek várnagyaként jelentős birtok- és címeradományban részesült. A szolgabírói tisztség eszerint Abaújban a korszakban nem megvetendő és kerülendő hivatalnak, hanem felemelkedési lehetőségnek is számíthatott.

²⁹⁴ Archontológia VI\ Aula tagjai

Rövidítések jegyzéke

Források

AO	<i>Nagy Imre – Tasnádi Nagy Gyula: Anjoukori okmánytár. Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis. I–VII. Bp., 1878–1920.</i>
AOKL	<i>Kristó Gyula – Blazovich László – Géczi Lajos – Almási Tibor – Kőfalvi Tamás – Tóth Ildikó Éva – Makk Ferenc– Piti Ferenc – Sebők Ferenc: Anjou-kori oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia, 1301-1387. I–XVII., XIX–XXI., XXIII–XXVII., XXXI. Bp.–Szeged, 1990–2007.</i>
Bánffy	<i>Varjú Elemér – Iványi Béla: Oklevéltár a Tomaj nemzetségbeli losonczy Bánffy család történetéhez. I–II., Bp., 1908–1928.</i>
BAZ	<i>Tóth Péter: Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár Miskolcon őrzött középkori oklevelei. Miskolc, 1990.</i>
Csáky	<i>[Bártfai Szabó László]: A körösszegi és adorfáni gróf Csáky család története. I. Oklevéltár a gróf Csáky család történetéhez. Bp., 1919.</i>
Csicsery	<i>Kárffy Ödön: A Csicsery-család levéltára. I. közlemény. Magyar Történelmi Társ. 1901. 41–70.</i>
DF	Magyar Országos Levéltár, Diplomatikai Fényképgyűjtemény
DL	Magyar Országos Levéltár, Diplomatikai Levéltár
DRH	<i>Francisci Döry – Georgius Bónis – Vera Bácskai: Decreta regni Hungariae. Gesetze und Verordnungen Ungarns 1301-1457. Bp., 1976.</i>
F	<i>Fejér, Georgius: Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. I–IX. köt. 1829–1844.</i>
Kamarahaszna	<i>Engel Pál: Kamarahaszna-összeírások 1427-ből. Bp., 1989</i>
Károlyi	<i>Géresi Kálmán: A nagy-károlyi gróf Károlyi-család oklevéltára I–V. Budapest, 1882–1897.</i>
Lelesz Acta I.	<i>C. Tóth Norbert: A leleszi konvent országos levéltárában lévő Acta anni sorozatának oklevelei. I. közlemény 1387–1399. (Pótlás a</i>

	Zsigmondkori oklevéltár I. kötetéhez). A Nyíregyházi Jósa András Múzeum évkönyve 47. Nyíregyháza, 2005., 245–343.
Lelesz Acta II.	<i>C. Tóth Norbert: A leleszi konvent országos levéltárában lévő Acta anni sorozatának oklevelei – II. közlemény 1400–1410. (Pótlás a Zsigmondkori oklevéltár II. kötetéhez). A Nyíregyházi Jósa András Múzeum évkönyve 48. Nyíregyháza, 2006. 323–441.</i>
Lelesz Stat.	<i>C. Tóth Norbert: A leleszi konvent statutoriae sorozatának 1387-1410 közötti oklevelei. Pótlás a Zsigmondkori oklevéltár I-II. kötetéhez. Nyíregyháza, 2006.</i>
Melczer	<i>Melczer István: Okmányok a kellemesi Melczer-család levéltárából. Bp., 1890.</i>
Palásthy	<i>Tóth Krisztina: A Palásthy család levéltára 1256-1847. Kutatási segédlet Esztergom, 2001.</i>
Perényi	<i>Tringli István: Perényi család levéltára, 1222-1526. Bp., 2008.</i>
Petróczy	<i>Fekete Nagy Antal: A Petróczy levéltár középkori oklevelei. II. közlemény. Levéltári Közlemények. 1931. 1-2. 38–111. 65–66.</i>
Szentpétery	<i>Szentpétery Imre–Borsa Iván: Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke. Regesta regum stirpis Arpadianae critico diplomatica. I. 1-3. füzet, II. 1-4. füzet. Bp., 1923–1987.</i>
Sztáray	<i>Nagy Gyula: A nagymihályi és sztárai gróf Sztáray család oklevéltára. I-II. Bp., 1887-1889.</i>
Wenzel	<i>Wenzel Gusztáv: Árpádkori új okmánytár. Codex diplomaticus Arpadianus continuatus. I-XII. Pest, 1860-1874.</i>
Zichy	<i>Nagy Imre – Nagy Iván – Véghely Dezső – Barabás Samu – Krammerer Ernő – Dőry Ferenc – Lukcsics Pál: A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára. Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vasonkeo. I–XII. Pest–Bp., 1871-1931.</i>
ZsO	<i>Mályusz Elemér – Borsa Iván – C. Tóth Norbert – Neumann Tibor: Zsigmondkori oklevéltár. I–XI. Bp., 1951-2009.</i>

Szakirodalom

- Archontológia *Engel Pál*: Magyarország világi archontológiája 1301-1457. CD-ROM. Bp., 2001.
- Bárány* *Bárány Attila*: Zsigmond király 1416-os angliai kísérete. Aetas, 2004. 3-4. 5–30.
- Berzeviczy* *Berzeviczy Edmund*: A Tarkóiek hatalmi törekvései Sárosban. A XIV., XV: és XVI. század folyamán. Századok, 1984. 414–533.
- Bónis* *Bónis György*: Hűbériség és rendiség a középkori magyar jogban. Bp., 2003.187–188.
- C. Tóth: Adatok* *C. Tóth Norbert*: Adatok a megyék és hiteleshelyek közötti viszonyra a 14. és 15. században. Századok, 2002. 351-364.
- C. Tóth: Lehetőségek* *C. Tóth Norbert*: Lehetőségek és feladatok a középkori járások kutatásában. Századok, 2007 391–470.
- C. Tóth: Szabolcs* *C. Tóth Norbert*: Szabolcs megye működése a Zsigmond-korban. Nyíregyháza, 2008.
- Csánki* *Csánki Dezső*: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. I–III., V. Bp., 1890–1913.
- Csoma* *Csoma József*: Abauj-Torna vármegye nemes családjai. Kassa, 1897.
- Csukovits: Nagy utazás* *Csukovits Enikő*: Egy nagy utazás résztvevői.(Zsigmond király római kísérete). In Tanulmányok Borsa Iván tiszteletére. Bp., 1998. 11–35.
- Csukovits: Sedriahelyek* *Csukovits Enikő*: Sedriahelyek – megyeszékhelyek a középkorban. Történelmi Szemle, 1997. 363-386.

<i>Draskóczy: Ida völgye</i>	<i>Draskóczy István: Adatok a Mátraalja és az Ida völgye középkori településtörténetéhez és agrártörténetéhez. (XIII-XIV. század). Agrártörténeti Szemle, 1977. 337–373.</i>
<i>Draskóczy: Kapy</i>	<i>Draskóczy István: Kapy András. Egy budai polgár pályája a XV. század elején. Levéltári Közlemények, 1984. 149–190.</i>
<i>Egyetemi Tankönyv</i>	<i>Engel Pál – Kirstó Gyula – Kubinyi András: Magyarország története 1301-1526. Bp., 2005.</i>
<i>E. Kovács</i>	<i>E. Kovács Péter: Zsigmond császár megkoronázása Rómában. Századok, 2009. 1323–1384.</i>
<i>Engel: Szent István</i>	<i>Engel Pál: Szent István birodalma. A középkori Magyarország története. Bp., 2001.</i>
<i>Engel: Birtokszerkezet</i>	<i>Engel Pál: A magyarországi birtokszerkezet átalakulása a Zsigmond korban. Öt északkeleti megye példáján. In Uő.: Honor, vár, ispánság: válogatott tanulmányok. (Szerk.: Csukovits Enikő). Bp., 2003. 451–471.</i>
<i>Engel: Királyi emberek</i>	<i>Engel Pál: Királyi emberek Valkó megyében. In Uő.: Honor, vár, ispánság: válogatott tanulmányok. (Szerk.: Csukovits Enikő.) Bp., 2003. 578-599.</i>
<i>Engel: Királyi hatalom</i>	<i>Engel Pál: Királyi hatalom és arisztokrácia viszonya a Zsigmond-korban (1387–1437). Bp., 1977.</i>
<i>Engel: Szabolcs</i>	<i>Engel Pál: Szabolcs megye birtokviszonyai a 14-16. században. In Uő.: Honor, vár, ispánság : válogatott tanulmányok. (Szerk.: Csukovits Enikő.) Bp., 2003. 600–623.</i>
<i>Engel: Társadalom</i>	<i>Engel Pál: Társadalom és politikai struktúra az Anjou-kori Magyarországon. In Uő.: Honor, vár, ispánság: válogatott tanulmányok. (Szerk.: Csukovits Enikő.) Bp., 2003. 302–319.</i>
<i>Engel: Térkép</i>	<i>Engel Pál: Magyarország a középkor végén. CD-ROM. Bp., 2001.</i>
<i>Engel: Ung</i>	<i>Engel Pál: A nemesi társadalom a középkori Ung megyében. Bp., 1998.</i>
<i>Engel: Világi nagybirtok</i>	<i>Engel Pál: A magyar világi nagybirtok megoszlása a 15. században. In Uő.: Honor, vár, ispánság: válogatott tanulmányok. (Szerk.: Csukovits Enikő.) Bp., 2003. 13–72.</i>

- Fraknói* *Fraknói Vilmos*: Tomori Pál élete I. közlemény. Századok, 1881. 281–312.
- Fügedi* *Fügedi Erik*: Az Elefánthyak. A középkori magyar nemes és klánja. Bp., 1992.
- Gábor* *Gábor Gyula*: A megyei intézmény alakulása és működése Nagy Lajos alatt. Bp., 1908
- Genealógia *Engel Pál*: Középkori magyar genealógia. CD-ROM. Bp., 2001.
- Györffy* *Györffy György*: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. I–III. Bp., 1963-1987.
- Holub* *Holub József*: Zala megye története a középkorban. Pécs, 1929.
- Horváth: Adalékok* *Horváth Richárd*: Adalékok a Szapolyaiak északkelet-magyarországi felemelkedéséhez. In: *Analecta Mediaevalia I. Tanulmányok a középkorról.* (Szerk.: Neumann Tibor.) [H.n.], 2001. 99–112.
- Horváth: Veszprém* *Horváth Richárd*: Veszprém megye tisztségviselői a későközépkorban. Fons 2000. 249-266.
- Ila* *Ila Bálint*: Település és nemesség Gömör megyében a középkorban. Turul, 1940. 1–28., 53–72.
- Karácsonyi* *Karácsonyi János*: A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig. Bp., 1995. [Reprint]
- Kubinyi* *Kubinyi András*: Írástudás és értelmiségi foglalkozásuk a Jagelló-korban. In: *Magyar Herald. A magyar hivatali írásbeliség fejlődése 1181–1981. I.* (Szerk.: Kállay István). Bp., 1982. 186–208.
- Maksay* *Maksay Ferenc*: Magyarország birtokviszonyai a 16. század közepén. Bp., 1990.

<i>Mályusz</i>	<i>Mályusz Elemér:</i> A magyar rendi állam Hunyadi korában. Századok, 1957. 46-123., 529-602.
<i>Nagy</i>	<i>Nagy Iván:</i> A Chontos család címere 1418-ból és némi heraldikai észrevételek. Turul, 1886. 162–166.
<i>Neumann: Esküdtek</i>	<i>Neumann Tibor:</i> Választott nemesi esküdtek Nyitra megyében. Századok, 2005. 261-289.
<i>Neumann: Felső-Tisza- vidék</i>	<i>Neumann Tibor:</i> Felső-Tisza-vidéki nemesek a késő középkori Nyitra megyében. Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle, 2007. 435–449.
<i>Neumann: Vízköz</i>	<i>Neumann Tibor:</i> A Vízköz kisenemesi társadalma a középkorban. Századok, 2002. 417–450.
<i>Petrik</i>	<i>Petrik Iván:</i> A Pelejteiek. Egy középkori Zemplén megyei köznemesi család vizsgálata. Fons, 2000. 199–247.
<i>Puky</i>	<i>Puky Andor:</i> Az Abaúj és Bihar megyei Kinisy-ek. Turul, 1891. 88–92.
<i>Radocsay</i>	<i>Radocsay Dénes:</i> Gótikus magyar címereslevelek. Művészettörténeti Értesítő 1957. 271–294.
<i>Rémiás</i>	<i>Rémiás Tibor:</i> Abaúj, Gömör és Torna vármegye Zsigmond-kori nemesi társadalma az 1427. évi kamarahaszna-összeírás alapján. A miskolci Herman Ottó Múzeum közleményei, 1989. 26–35.
<i>Rüsz-Fogarasi</i>	<i>Rüsz-Fogarasi Enikő:</i> Kolozs vármegye szolgabírái a középkorban. Turul, 2009., 1. 1–12.
<i>Szakály</i>	<i>Szakály Ferenc:</i> Tolna vármegye középkori szolgabírái (Esettanulmány): Történelmi szemle 1997. 411-424.
<i>Tringli: Megyék</i>	<i>Tringli István:</i> Megyék a középkori Magyarországon. In „Honoris causa”. Tanulmányok Engel Pál emlékére. Analecta Medievalia III. Piliscsaba–Bp., 2007. 487–517.

- Tringli: Pest* *Tringli István: Pest megye a késő középkorban. In: Pest megye monográfiája I. 2. rész. A honfoglalástól 1686-ig. (Torma István közreműködésével szerk.: Zsoldos Attila.) Bp., 2001. 75–194.*
- Vita* *Vita. Szabolcs megye hatósága a Zsigmond-korban. Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle 2005., 3. 505–521.*
- Wertner: Rászló* *Wertner Mór: Rászló utódai. Turul, 1905. 81–84.*
- Wertner: Zsigmond* *Wertner Mór: Zsigmond király magyar kísérete Rómában. Századok, 1903. 907–920.*
- Zsoldos Attila: Kassa* *Zsoldos Attila: Kassa túsza. Pillanatfelvétel 1311-ből Aba Amadé familiájáról. Történelmi Szemle, 1997. 345–362.*
- Zsoldos: Az özvegy* *Zsoldos Attila: Az özvegy és a szolgabírák. Századok, 2004. 783-808.*
- Zsoldos: Szent király* *Zsoldos Attila: A szent király szabadjai. Fejezetek a várjobbágyság történetéből. Bp., 1999.*
- Zsoldos: Tisztségnév* *Zsoldos Attila: A szolgabírói tisztségnév kialakulásának kérdéséhez. Levéltári szemle 1988. 5. 12-19.*

Mellékletek

Abaúj megyei szolgabírói és megyei kiküldöttjei (1388–1440)

1388.

comes Koksói Miklós (10. 28. DL 7437 [unus ex nobis])

1390.

comes Szendi György (07. 27. DF 285856 [unus ex nobis])

1395.

comes Bölzsei Jordán fia László (07. 03. ZsO I. 4036., 07. 07. DL 63705. [unus ex nobis])

Kázmér(falv)i Pál fia János (07. 03. ZsO I. 4036.)

Radványi Chako (07. 03. ZsO I. 4036.)

Miklós fia Péter (07. 03. ZsO I. 4036.)

1396.

comes Bölzsei Jordán fia László (05. 10. DL 75388. [unus ex nobis])

1401.

Miszlai Imre (10. 04. ZsO II. 1253.)

1406.

Cécei János fia Miklós (1406. 11. 1.ZsO II. 5081. DL 25344.)

Kázméri Tamás (1406. 11. 1.ZsO II. 5081. DL 25344.)

Sárvári Péter (1406. 11. 1.ZsO II. 5081. DL 25344.)

Baksai László (1406. 11. 1.ZsO II. 5081. DL 25344.)

1407.

Tomori András (10. 5. DL 57409.)

1411-1412.

Cécei Miklós (11. 4. DL 75856. [unus ex nobis] 1. 20. DL 60553.)

1413.

Kinizsi Demeter (10. 4. DL 10112. [unus ex nobis])

Tomori Mihály (10. 4. Dl 43223. [unus ex nobis])

1414.

Baksai István (03. 14. DL 60581. [unus ex nobis])

1418.

Bényei Szór Miklós (11. 30. DL 39149. [unus ex nobis])

1420.

Baksai Márton (11. 6. ZsO VII. 2301. DL 60629.)

Megyei ember: Fügödi Fábián (11. 6. DL 60629.)

1424.

Cécei Kónya Péter (10. 25. ZsO XI. 1196-1197.)

Színi (Szebenyei) István (10. 25. ZsO XI. 1196-1197.)

1426.

Cécei Péter (08. 14. DF 232901)

Szebenyei István (08. 14. DF 232901)

1427.

Bölgzei Sebestyén fia Péter (Kamarahaszna, 04. 02. DF 282871.)

Színi István (Kamarahaszna, 4. 23. DL 83639.)

Cécei Péter (Kamarahaszna, 08. 06. DL 105561.)

Hegyaljai Baglyas Péter (Kamarahaszna)

Megyei ember: Mérai Tamás fia István (04. 23. DL 83639.)

1428.

Szebenyei István (12. 22. DF 233043.)

1429.

Bölgzei Péter (06. 22. DF 272850, 12. 07. DF 232909.)

Szebenyei István (06. 22. DF 272848.)

Szebenyei Bakó András (11. 09. DF 233045.)

1430.

Tuzsai Gál (9. 13. DL 83652.)

Szendi Péter (11. 01. DL 43862.)

Megyei ember: Cécei Kónya Péter (9. 13. DL 83652.)

1433.

István (Szebenyei?) (8. 12. DL 89924.)

Megyei ember: Szendi Ernye fia Jakab (8. 12. DL 89924.)

1435.

Fáji Pál (9. 21. DF 232922. 11. 23. DF 233049.)

1437.

Fáji Pál (2. 20. DF 232930. 2. 21. DL 16141., 4. 17. DL 64318., 11. 27. DF 232934., DF 232936.)

Tuzsai Gál (4. 17. DL 64318., 6. 26. DL 60748.)

Bölgzei János (09. 04. DL 83699.)

Megyei ember: Fügödi Gergely (6. 26. DL 60748.)

1438.

Fáji Pál (6. 19. DL 64326., 9. 17. DF 232950. 12. 10. DL 75434.)

Bölgzei János (6. 19. DL 64326.)

Tuzsai Gál (2. 5. DL 64330., 6. 19. DL 64326.)

Csókházi Csók Mátyás (6. 19. DL 64326.)

Baksai Péter (6. 25. DF 272857.)

Megyei ember: Alpári János (2. 5. DL 64330.)

1439.

Fáji Pál (11. 10. DL 64347)

Bölgzei János (11. 10. DL 64347)

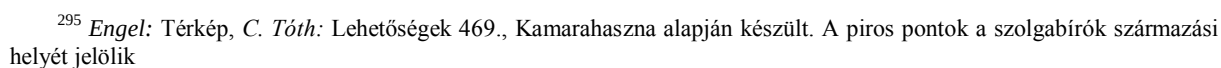
Tuzsai Gál (7. 29. DF 264049. 11. 10. DL 64347)

Csókházi Csók Mátyás (11. 10. DL 64347)

1440.

Baksai Péter (04. 06. DL 60760.)

Megyei ember: Fügödi János (04. 06. DL 60760.)

Szolgabírók, királyi emberek, ügyvédek

	<u>Szolgabíró, megyei kiküldött</u>	<u>Királyi, nádori ember</u>	<u>Ügyvéd</u>
Alpári János	megyei ember 1438		
Baksai István	"unus ex nobis" 1414		
Baksai László	szolgabíró 1406		1400 (ZsO II. 759. sz.)
Baksai Márton	szolgabíró 1420		
Baksai Péter	szolgabíró 1438, 1440.	1421 (ZsO VIII. 898. sz.), 1422. (ZsO IX. 297., 885. sz.)	
Bényei Szór Miklós	"unus ex nobis" 1418	1404 (Zichy V. 305. sz.)	1411 (ZsO III. 1231. sz. Károlyi I. 563.), 1414. (ZsO IV. 2087., 2331. sz.)
Bölgzei János	szolgabíró 1437-1439	1422 (ZsO IX. 846. sz.)	
Bölgzei Jordán fia László	szolgabíró 1395	1389 (Lelesz Acta I. 39. sz)	1411 (Palásty 153) ?
Bölgzei Sebestyén fia Péter	szolgabíró 1427-1429		
Cécei János fia Miklós	szolgabíró 1406, 1411-1412	1395 (Lelesz Acta I. 200. sz.)	1417 (ZsO VI. 281.)
Cécei Kónya Péter	szolgabíró, megyei ember 1424-1427, 1430	1438 (Perényi 459. sz.)	1419 (ZsO VIII. 649. sz.), 1422. (ZsO IX. 854. sz.)
Csókházi Csók Mátyás	szolgabíró 1438-1439		
Fáji Pál	szolgabíró 1435-1439	1423 (ZsO X. 689. sz.)	
Fügedi Fábián	megyei ember 1420	1394 (Perényi 177. sz.), 1404 (Perényi 253., 255., 257-258.sz.) 1405 (262- 263., 273-274., 276-277. sz.) 1416 (ZsO V. 1412. sz.)	
Fügedi Gergely	megyei ember 1437	1419 (ZsO VII. 340.sz.)	
Fügedi János	megyei ember 1440		
Hegyaljai Baglyas Péter	szolgabíró 1427	1417 (ZsO VI. 119. sz.), 1422 (ZsO IX. 965. sz.), 1423 (ZsO X. 729., 1130. sz.)	
Kázmérfalvi Pál fia János	szolgabíró 1395		
Kázméri Tamás	szolgabíró 1406	1391 (Lelesz Acta I 106., 111. sz.) 1396 (Lelesz Acta I. 208. sz.) 1398 (Lelesz Acta I. 248. sz.)	1395 (Bánffy 462)
Kinizsi Demeter	"unus ex nobis" 1413	1420 (ZsO VII. 1702. sz.)	
Koksói Miklós	"unus ex nobis" 1388		
Mérai Tamás fia István	megyei ember 1427		
Miklós fia Péter	szolgabíró 1395		

Miszlai Imre	szolgabíró	1401		
Radványi Chako	szolgabíró	1395		
Sárvári Péter	szolgabíró	1406	1404 (Perényi 252. sz.) 1411 (Perényi 330., 332. sz.)	
Szebenyei Bakó András	szolgabíró	1429	1395-1396. (Lelesz Acta I. 200., 204 sz.) ? 1404 (Perényi 253. sz.) ? 1411 (Perényi 330. sz.) 1426 (Perényi 396. sz.) 1429 (DL 43817.)	
Szendi Ernye fia Jakab	megyei ember	1433		
Szendi György	"unus ex nobis"	1390	1361. (DL 89353.)	1374 (DL 68934.)
Szendi Péter	szolgabíró	1430	1422 (ZsO X. 1271. sz.)	
Színi (Szebenyei) István	szolgabíró	1424-1429	1416 (ZsO V. 2407. sz.)	
Tomori András	szolgabíró	1407		
Tomori Mihály	"unus ex nobis"	1413	1423 (ZsO IX. 885., 918., 985-988. sz.) 1424 (ZsO X. 1271. sz.)	
Tuzsai Gál	szolgabíró	1430, 1437-1439		